

ingediend op **1482** (2022-2023) – Nr. 2
13 juni 2023 (2022-2023)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid,
Gezin en Armoedebestrijding
uitgebracht door Jeremie Vaneeckhout en Freya Van den Bossche

over de conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Katrien Schryvers, Maaïke De Rudder, Vera Jans,
Loes Vandromme, Hilâl Yalçın en Sofie Mertens

**over de bescherming van kinderen die betrokken zijn
in een hoogconflictueuze scheiding van de ouders**

Documenten in het dossier:

1482 (2022-2023) – Nr. 1: Conceptnota voor nieuwe regelgeving

Samenstelling van de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding:

Voorzitter: Stefaan Sintobin.

Vaste leden:

Koen Daniëls, Veerle Geerinckx, Elke Sleurs, Tine van der Vloet, Katja Verheyen;

Immanuel De Reuse, Stefaan Sintobin, Suzy Wouters;

Maike De Rudder, Katrien Schryvers;

Freya Saeys, Maurits Vande Reyde;

Ann De Martelaer, Jeremie Vaneeckhout;

Freya Van den Bossche.

Plaatsvervangers:

Allessia Claes, Freya Perdaens, Sarah Smeyers, Annabel Tavernier, Jeroen Tiebout;

Yves Buysse, Ilse Malfroot, Frieda Verougstraete-Deschacht;

Vera Jans, Kurt Vanryckeghem;

Gweny De Vroe, Emmily Talpe;

Johan Danen, Celia Groothedde;

Conner Rousseau.

Toegevoegde leden:

Lise Vandecasteele.

INHOUD

1.	Uiteenzetting door Stephanie Audoore, familierechter, Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel	5
1.1.	Spoeisende maatregelen met minderjarigen	5
1.2.	Voorbeelden uit de praktijk, gevolgen en minnelijke schikking	5
1.3.	Vertrouwenspersoon bij de familierechter	5
1.4.	Ouderschapsplan	6
1.5.	Hoogconflictueuze scheiding als verontrustende opvoedingssituatie	6
1.6.	Hulpverlening bij hoogconflictueuze scheidingen	6
1.7.	Hulpverlening – ideale scenario	7
1.8.	Hulpverlening – minimum	7
2.	Uiteenzetting door Inez Cremers, teambegeleider Bezoekruimte en Bemiddeling, CAW Limburg, en Marijke De Bruyn, teamverantwoordelijke, CAW Oost-Vlaanderen	7
2.1.	Escalatieladder	7
2.2.	Aanbod voor de kinderen	8
2.3.	De bezoekruimtes	8
2.4.	Bezoekruimte: gefaseerde aanpak	8
2.5.	Innovatieve praktijken CAW Limburg	9
2.6.	Parallel solo-ouderschap	9
2.7.	Innovatieve praktijken Oost-Vlaanderen	9
2.8.	Signalen	10
3.	Uiteenzetting door Louise De Vos en Nathalie Vanhoof, KANS! vzw ...	10
4.	Uiteenzetting door Nele Desmet, jurist bij tZitemzo vzw	14
4.1.	In een notendop	14
4.2.	Rechtsbescherming	14
4.3.	Kernopdracht en methodiek	14
4.4.	Doelgroep	14
4.5.	Scheiding en hoorrecht	14
4.6.	Behoeft van minderjarigen	15
4.7.	Behoeft van professionelen	16
4.8.	Conclusie	16

5.	Uiteenzetting door Caroline Vrijens, kinderrechtencommissaris	16
5.1.	Inleiding	16
5.2.	Kinderen informeren.....	17
5.3.	Kinderen horen.....	18
5.4.	Kinderen betrekken	18
5.5.	Kinderen helpen.....	18
5.6.	Verplichte trajectbegeleiding voor ouders.....	19
5.7.	Stimuleer het ouderschapsplan maar zonder verplichting	19
5.8.	Als een contactbreuk dreigt.....	19
5.9.	Jeugdrechter op tijd aan zet bij verontrusting	21
5.10.	Veranker de positie van het kind in de proefprojecten	21
6.	Vragen van de leden	22
6.1.	Vragen van Suzy Wouters	22
6.2.	Vragen van Freya Van den Bossche	22
6.3.	Vragen van Elke Sleurs	23
6.4.	Vragen van Katrien Schryvers	24
7.	Antwoorden van Stephanie Audoore	25
8.	Antwoorden van Inez Cremers en Marijke De Bruyn	28
9.	Antwoorden van Louise De Vos en Nathalie Vanhoof.....	30
10.	Antwoorden van Nele Desmet.....	31
11.	Antwoorden van het Kinderrechtencommissariaat	31
	Gebruikte afkortingen.....	33
	Bijlagen: zie de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding hield op 3 mei 2023 een hoorzitting over de conceptnota voor nieuwe regelgeving over de bescherming van kinderen die betrokken zijn in een hoogconflictueuze scheiding van de ouders.

De commissie hoorde achtereenvolgens:

- Stephanie Audoore, familierechter, Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel;
- Inez Cremers, teambegeleider Bezoekruimte en Bemiddeling, CAW Limburg;
- Marijke De Bruyn, teamverantwoordelijke, CAW Oost-Vlaanderen;
- Louise De Vos, Kinderen Adviseren Na Scheiding;
- Nathalie Vanhoof, Kinderen Adviseren Na Scheiding;
- Nele Desmet, juriste, tZitemzo vzw;
- Caroline Vrijens, kinderrechtencommissaris; en
- Sofie Van Rumst, beleidsadviseur, Kinderrechtencommissariaat.

De presentaties van de sprekers zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Uiteenzetting door Stephanie Audoore, familierechter, Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel

1.1. Spoedeisende maatregelen met minderjarigen

Stephanie Audoore is als familierechter van de Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg in Brussel titularis van een kamer die uitsluitend spoedeisende maatregelen voor minderjarige kinderen behandelt, specifiek voor Halle-Vilvoorde. Ze houdt zich vooral bezig met verblijfsregelingen en financiële regelingen voor kinderen en met beslissingen over het ouderlijk gezag.

1.2. Voorbeelden uit de praktijk, gevolgen en minnelijke schikking

Stephanie Audoore zegt tevreden te zijn dat het Vlaams Parlement aandacht heeft voor hoogconflictueuze scheidingen en start met enkele veel voorkomende voorbeelden uit de praktijk. Het gaat van zeer problematische wissels tot kwaadspreken, kleineren, pesterijen, eenzijdige beslissingen enzovoort.

Familierechters in Brussel streven altijd eerst en vooral naar een menselijke aanpak en een minnelijke geschillenoplossing. Ze willen samen met de mensen aan de slag gaan om hun situatie en vooral die van hun kinderen te verbeteren. De familierechters beslissen enkel als de ouders er niet zelf uit geraken. Familierechters vertrekken altijd vanuit het belang van het kind. Dat is niet hetzelfde als de mening van het kind.

Op slide 8 staat een link met een FAQ die voor kinderen is opgesteld om hun in te lichten over de procedure, hun spreekrecht en de manier van werken in Brussel. Op de brieven die de kinderen van de rechtbank krijgen, staat een QR-code met een link naar die FAQ.

1.3. Vertrouwenspersoon bij de familierechter

Stephanie Audoore weet dat het KRC vraagt om kinderen tijdens hun onderhoud met de familierechter te laten vergezellen door een vertrouwenspersoon. Ze vindt dat niet nodig. Kinderen kunnen dat alleen. Die gesprekken verlopen gemoedelijk. De kinderen worden op hun gemak gesteld en geïnformeerd. Ze worden door het gesprek gerustgesteld. Wie zou die vertrouwenspersoon moeten zijn? Familieleden, vrienden van ouders en kennissen komen niet in aanmerking. Wat zou de meerwaarde zijn van een voor het kind onbekende advocaat?

1.4. Ouderschapsplan

Vroeger was Stephanie Audoore geen voorstander van het ouderschapsplan, dat in de conceptnota is opgenomen, maar ze is van mening veranderd. Het ouderschapsplan dwingt ouders zich te informeren en advies in te winnen. Op die manier worden onverstandige afspraken, bijvoorbeeld een week-om-weekregeling voor een baby van drie maanden, vermeden en worden ouders ertoe gebracht om ook over niet-juridische zaken na te denken. Stephanie Audoore geeft het voorbeeld van de keuze van een pediater.

1.5. Hoogconflictueuze scheiding als verontrustende opvoedingssituatie

Familierechters worden geconfronteerd met verontrustende opvoedingssituaties. Het aanhoudende conflict tussen ouders is een van de mogelijke oorzaken. De familierechters kunnen de gemandateerde voorzieningen – VK of OCJ – niet vatten wanneer ze van oordeel zijn dat er een verontrustende opvoedingssituatie is. Dat gebeurt meestal door het parket, maar het parket is niet meer verplicht aanwezig op de zittingen. In Brussel is er maximaal één zitting ten gronde per maand en per kamer in aanwezigheid van het parket. Daardoor gaat veel informatie verloren. De hele fase van het aanmelden van een dossier bij een gemandateerde voorziening, het onderzoek naar de maatschappelijke noodzaak en de hulpverlening daarna duren veel te lang, ten koste van de kinderen. Het duurt soms jaren vooraleer een jeugdrechter wordt gevat, waarna wordt geadviseerd die kinderen te plaatsen en ze op een wachtlijst belanden. Stephanie Audoore vindt dat een bron van grote frustratie.

Een belangrijk punt in de conceptnota is de problematische informatiedoorstroming. De familierechters en het parket hebben geen rechtstreekse toegang tot de informatie waarover OCJ, VK en andere hulpverleningsorganisaties beschikken, wat frustrerend is voor wie beslissingen moet nemen. Bovendien brengen de partijen op de zittingen altijd verschillende versies. Het gebrek aan informatiedoorstroming werkt conflictverhogend. Familierechters kunnen een maatschappelijk onderzoek vragen aan het justitiehuis of een gerechtsdeskundige aanstellen, maar ook zij ervaren hetzelfde probleem. Dat vergt bovendien dubbel werk. Stephanie Audoore vindt dat niet efficiënt en belastend voor kinderen en ouders.

Voor de neutrale bezoekeruimte gelden er strikte richtlijnen van het agentschap Opgroeien. Volgens Stephanie Audoore levert de bezoekeruimte geen informatie over het verloop van de bezoeken of de beleving van het kind. Dat werd al verschillende keren aangekaart. De tegenstrijdige verhalen over wat er in de bezoekeruimte gebeurt, wakkeren het conflict alleen maar verder aan. De gebrekkige verslaggeving schendt de rechten van het kind.

1.6. Hulpverlening bij hoogconflictueuze scheidingen

De conceptnota stelt dat de familierechter een zaak rechtstreeks naar de jeugdrechter zou moeten kunnen doorverwijzen. Stephanie Audoore pleit voor een vorm van verplichte gespecialiseerde hulpverlening, met nadien de mogelijkheid van een doorverwijzing naar de jeugdrechtbank. Ze vindt het een handicap dat de familierechter geen hulpverlening kan opleggen. Nochtans is dat essentieel bij een hoogconflictueuze scheiding. Veel ouders slagen er niet in om hun ex-partnerrol los te koppelen van hun ouderrol. Ze vergeten het belang van het kind op de eerste plaats te stellen. Daardoor kunnen kinderen ernstige emotionele en gedragsproblemen ontwikkelen. Kinderen die vastzitten in een loyauteitsconflict cijferen zichzelf weg tegenover hun ouders. Stephanie Audoore vindt dat een groot probleem, dat voor die kinderen hun toekomst, ontwikkeling en volwassen leven hypothekeert. Sommige kinderen gaan in een soort van overlevingsmodus en kiezen uit zelfbehoud voor één ouder om uit dat conflict te kunnen stappen. Dat zorgt voor

drama's op de familierechtbank. Soms is de communicatie tussen de ouders zodanig verstoord dat ze er niet meer in slagen om noodzakelijke beslissingen over het kind te nemen. Hier kunnen goede therapie en degelijke professionele begeleiding soelaas bieden. Een bezoekruimte is in zo'n geval niet nuttig want daar is een individuele therapie voor elke ouder en elk kind niet mogelijk. Hier is het probleem echter de kostprijs.

Hoogconflictueuze scheidingen vereisen specifieke expertise van de jeugdhulpverleners. De meeste kinderen hebben geen materieel tekort. Er zijn geen fysiek geweld of verslavingen. Dat is geen klassieke VOS. Volgens Stephanie Audoore is die specifieke expertise onvoldoende aanwezig. Lange wachtlijsten zijn het gevolg. VK en OCJ zijn overbelast met andere zaken.

1.7. Hulpverlening – ideale scenario

Stephanie Audoore pleit voor de oprichting van specifieke centra met een multidisciplinair team dat gespecialiseerd is in hoogconflictueuze scheidingen. Dan kan de familierechtbank de zaak aanmelden bij zo'n centrum en is er hulpverlening aangepast aan de noden van dat gezin. Het lijkt noodzakelijk dat de ouders worden verplicht om daaraan mee te werken. Het hele traject dient te worden opgevolgd door de familierechtbank. Als er niet wordt meegewerkt of er is geen verbetering in de situatie van het kind, dan kan de familierechtbank doorverwijzen naar de jeugdrechtbank, met het oog op maatregelen specifiek voor het kind, bijvoorbeeld internaat, plaatsing of observatie.

1.8. Hulpverlening – minimum

Stephanie Audoore vraagt de mogelijkheid voor familierechters om hulpverlening op te leggen, zoals individuele therapie voor elke ouder en voor elk kind, gezins therapie en, indien nodig, contextbegeleiding. Ze vraagt ook een versterking van de gespecialiseerde hulpverlening voor hoogconflictueuze scheidingen. Er moet voldoende aanbod zijn met lijsten van erkende psychologen en therapeuten naar wie kan worden doorverwezen. Stephanie Audoore vraagt ook om de jeugdhulpverlening te versterken: VK, OCJ, CLB en contextbegeleidingsdienst. Ook degelijke informatie-uitwisseling tussen alle actoren is nodig. Er zou veel meer samenwerking moeten komen.

2. Uiteenzetting door Inez Cremers, teambegeleider Bezoekruimte en Bemiddeling, CAW Limburg, en Marijke De Bruyn, teamverantwoordelijke, CAW Oost-Vlaanderen

2.1. Escalatieladder

Inez Cremers start met de escalatieladder van professor Glasl. Dat model geeft aan in welke mate er een conflict is en waar zich dat situeert. Ze gebruiken het vaak als een beslissingsboom om te kijken wat het best passende aanbod is voor ouders die in conflict zitten. Vooral in fase 1 en 2, waar een conflict aanwezig is maar er nog de ruimte is om rond de tafel te zitten, kiezen ze ervoor om bemiddeling als aanbod in te zetten.

CAW Limburg vindt het belangrijk om de minst ingrijpende hulp als eerste aan te bieden. Vanaf de derde fase is er vaak een strijddynamiek die zodanig overheersend is dat bemiddeling geen optie meer is en dan werken ze individueel met ouders via het parallel solo-ouderschap. Limburg heeft een aparte werking in de ouderschapsmodule. Het aanbod van de bezoekruimte kan over alle fases ingezet worden wanneer er een contactbreuk is tussen ouder en kind.

2.2. Aanbod voor de kinderen

Marijke De Bruyn gaat in op het aanbod van de CAW's voor kinderen in conflictueuze scheidingssituaties. Ze start met in te zoomen op de uitrol van de Kindreflex in de werking van de CAW's. De Kindreflex is overgewaaid uit Nederland. De teams die werken met volwassenen zetten in om telkens weer het ouderschap bespreekbaar te maken waardoor een ouder weer in zijn ouderkracht kan staan en waardoor ze snel onbehagen kunnen opsporen om dat te bespreken met de cliënten.

In Oost-Vlaanderen hebben de JAC's in hun onthaal in 2022 2579 cliënten gezien. De JAC's zijn bekend als een heel laagdrempelig en toegankelijk aanbod voor jongeren van 12 tot 25 jaar. De spreker geeft de cijfers voor Vlaanderen van het hulpaanbod van de CAW's vanuit de bezoekerimte: ze hebben in het totaal 2068 cliënten gezien in 2022 waaronder 877 jongvolwassenen.

2.3. De bezoekerimtes

Er zijn elf CAW's en veertien bezoekerimten. Er is de afgelopen jaren veel tijd gemaakt om een draaiboek uit te rollen over de verschillende bezoekerimtes waarbij men in drie fases werkt met de cliënten. Dat is doorgesproken met de verschillende bezoekerimtes zodat ze niet alleen konden inzoomen op het wat maar ook op het hoe. Op dit moment zijn er ook interprovinciale intervisiegroepen om de werkingen goed op elkaar af te stemmen.

De hulpverleners begeleiden de bezoeken tijdens de verschillende fases, maar ze zetten ook in op het relatieberstel. Ze zoomen in op de blokkades tussen beide ouders en tussen de ouder en het kind. Dat doen ze door de organisatie van gesprekken. Wanneer blijkt dat cliënten meer nodig hebben, kunnen ze schakelen met het hulpaanbod van de CAW's, via de module ouderschapsbegeleiding waarbij ze bijvoorbeeld het parallel solo-ouderschap toepassen, of ze kunnen doorverwijzen naar het eigen bemiddelingsaanbod of naar meer gespecialiseerde diensten zoals tweedelijnsbulpverlening.

Het CAW heeft ook een psycho-educatief aanbod om ouders die instromen tijdens een gezamenlijk vormingsmoment informatie te geven over scheiden. Wat doet een scheiding met een individu in de verschillende levensdomeinen? Wat is de impact op de kinderen? Hierbij wordt sterk ingezoomd op het welzijn van de ouder want een ouder die zich goed voelt, zal niet meer zo hard in strijd gaan met de ex-partner. Daarnaast wordt de beleving van kinderen en jongeren in een scheidingscontext centraal geplaatst.

2.4. Bezoekerimte: gefaseerde aanpak

Inez Cremers gaat dieper in op de gefaseerde aanpak, op weg naar een zelfstandige bezoekerregeling tussen ouder en kind. Die stapsgewijze aanpak is van belang omdat de startsituatie divers kan zijn. Een contactbreuk kan een paar maanden of jaren beslaan, maar evengoed ontmoeten ouder en kind elkaar voor het eerst. Er moet vertrouwen opgebouwd worden en dat vraagt tijd. Ook andere elementen, bijvoorbeeld geweld, kunnen het tempo bepalen. Elke fase heeft minimum drie en maximum negen contacten. Het aantal hangt van de specifieke situatie af.

Het bezoekertraject verloopt in drie fases. De eerste is het begeleid bezoek waarbij een begeleider bij het bezoek tussen ouder en kind aanwezig is. In de tweede fase, de begeleiding op afstand, is de begeleider nog altijd nabij, bijvoorbeeld in een aangrenzende ruimte. Ouder en kind krijgen meer ruimte maar kunnen op elk moment aangeven dat ze hulp nodig hebben of dat het moeilijk gaat. De derde fase zijn de buitenbezoeken. De overdracht gebeurt op een locatie van het CAW maar vervolgens gaan ouder en kind naar buiten voor een uitstap of bezoek bij familie. Dat

wordt vooraf afgestemd. Die contacten duren langer. In principe is er minstens een contact van een uur, en dat één keer om de twee weken in de eerste fases. In de laatste fase wordt dat uitgebreid tot 3 à 4 uur, ook op maat van het gezin. Gaat het over baby's en peuters die jonger zijn dan drie jaar, dan wordt, in de mate van het mogelijke, een wekelijks contactmoment tussen bezoekerouder en verblijffouder opgezet, omdat hechting belangrijk is.

Er liggen nog kansen op het vlak van rapportage en precies daarom worden de WOS-criteria herschreven. De criteria moeten leesbaarder worden voor de verwijzers en zich verhouden tot het geldende wettelijke kader.

Trajecten die via de jeugdrechtbanken komen of sociale onderzoeken waar een justitieassistent bij betrokken is, worden met ouders, consulent en justitieassistent besproken. De ouders zitten mee aan tafel. Dat is een belangrijk moment van informatiedeling.

2.5. Innovatieve praktijken CAW Limburg

Voor het tweede jaar wordt een intersectorale langdurige opleiding georganiseerd waarbij het werken met complexe scheidingen centraal staat. De opleiding is gericht op diverse deelnemers: medewerkers uit de geestelijke gezondheidszorg, de jeugdhulp of de eerste lijn. Het doel is om hulpverleners kennis en inzicht te verschaffen in het thema conflict. Er is ook een specifieke werking over ouderschap in complexe scheidingen. Er is een korte, driedaagse intersectorale vorming voor een zestigtal hulpverleners die kennis en visieontwikkeling kunnen meenemen naar hun teams. Er is ook nog een jaarlijkse afstemming met familie- en jeugdrechters om het doorverwijsbeleid zo goed mogelijk te laten verlopen.

2.6. Parallel solo-ouderschap

Wanneer het conflict in de derde fase van de escalatieladder zit, gaat men niet langer kijken naar bemiddeling, verbinding of communicatie tussen de ouders. Er wordt dan gekozen voor een individueel traject met beide ouders met een aparte individuele begeleider. Er wordt een muur tussen vader en moeder geplaatst, met de bedoeling de ouder de focus te laten leggen tussen zichzelf en het kind. In dit aanbod krijgen de kinderen vanaf 5 jaar apart een individueel traject aangeboden bij een kinderpsycholoog. Het zijn de JAC-medewerkers die de jaaropleiding hebben gevolgd, die met deze kinderen aan de slag gaan.

Inez Cremers vindt het belangrijk om kinderen daar de kans te geven om verbinding te maken met zichzelf en met hun binnenkant. Het kind is een knooppunt van relaties. Al die relaties hebben een invloed op het kind, waardoor het zich vaak de vraag stelt wat de eigen stem is. Het traject mag enige tijd in beslag nemen want de betrachting is dat de kinderen hun last zelf onder woorden brengen.

2.7. Innovatieve praktijken Oost-Vlaanderen

Marijke De Bruyn zegt dat de innovatieve praktijken van CAW Oost-Vlaanderen alles omhelst van preventie tot curatieve behandeling. Ze pleit voor vroegdetectie en vroeginterventie bij hoogconflictueuze scheidingssituaties. Hoe beter de mensen die voor een scheiding staan geïnformeerd worden over de impact op hun eigen leven, hoe de-escalerender het kan werken. Van daaruit is ingezet op een psycho-educatief aanbod voor volwassenen in de zes CAW-huizen in Oost-Vlaanderen. Er worden tweemaal per jaar vier sessies van het groepsaanbod 'veerkrachtig ouderschap na scheiding' aangeboden. Daarin wordt scheiding voor een stuk genormaliseerd door enerzijds de impact te bepreken en anderzijds in te zoomen op het splitsen van de rol die men speelt als ex-partner en als ouder. Men houdt ook rekening met

de invloed van het netwerk. Een netwerk kan overbruggend werken naar de ex-partner, maar het kan ook beschadigend zijn.

Naast het aanbod voor volwassenen wordt vanaf het najaar 2023 een aanbod voor kinderen en jongeren uitgerold. Wanneer kinderen inschrijven op dit aanbod, is een kennisgesprek met de ouders gepland. De ouders moeten immers de gedragsverandering bij de kinderen kunnen ondersteunen, anders zal het frustrerend zijn voor de kinderen.

Daarnaast is sterk ingezet op de competentieverhoging bij medewerkers in het werken met een scheidingscontext. Iedereen heeft een vorming ondergaan. De ouderschapsbegeleiding wordt uitgezet via de methodieken van het parallel solo-ouderschap: soms worden ouders apart gezien en soms samen.

Men zet ook in op samenwerking met andere actoren en organisaties. Er leven heel wat vragen bij jeugdvoorzieningen, diensten voor geestelijke gezondheidszorg, kinderopvang enzovoort. De stuurgroep heeft een intersectorale visietekst uitgeschreven die de werkwijze bepaalt en een aantal leidende principes uittekent. Deze visie wordt in al die voorzieningen geïmplementeerd en in het najaar van 2023 wordt er een vorming georganiseerd.

Het CAW Oost-Vlaanderen neemt deel aan een multidisciplinaire commissie die binnen de familierechtbank in Gent is opgericht. De familierechtbanken richten zich steeds meer op consensus en welzijn in plaats van op strijd, en zijn op zoek naar doorverwijsmogelijkheden in functie van goede hulpverlening aan hun cliënten. In Gent is het CAW, samen met privépartners, bijvoorbeeld bezig met de opmaak van een sociale doorverwijskaart.

Het CAW geeft al jaren aan verschillende organisaties eerste hulp bij scheiding om de juridische basiskennis bij alle professionals te verhogen zodat ze de juiste informatie kunnen geven en doorverwijzen. Ook de komende jaren wil men hierop blijven inzetten. Zowel in Limburg als in Oost-Vlaanderen komen bij de CAW's heel wat vragen binnen over vorming op maat.

2.8. Signalen

De bezoekerimte is een sterk gefaseerd model en kan worden verlengd tot 27 bezoeken. Voor een aantal cliënten is dat niet voldoende. Een kwetsbare doelgroep van ouders kan momenteel gedeeltelijk terecht in een bezoekerimte, maar wat nadien?

De CAW's kunnen alle vragen voor bemiddeling en bijstand niet aan. In 2022 hebben de zes erkende bemiddelaars tweehonderd bemiddelingstrajecten gedaan. Een grote groep wordt doorverwezen naar erkende bemiddelaars en advocaten, maar men merkt dat veel advocaten niet werken met het systeem van kosteloze rechtsbijstand omdat ze vinden dat er te veel administratieve en financiële drempels zijn.

Marijke De Bruyn doet een oproep aan hulpverleners die worden geconfronteerd met cliënten in scheidingsituaties, om samen te werken vanuit meerzijdige partijdigheid. Er is nood aan een gecoördineerde aanpak.

3. Uiteenzetting door Louise De Vos en Nathalie Vanhoof, KANS! vzw

Louise De Vos spreekt namens vzw KANS!, een nieuwe organisatie in Vlaanderen. Ze is jongere en studente, maar noemt zichzelf ook kind met gescheiden ouders. Haar ouders scheidden toen ze 5 jaar was. Van de ene dag op de andere woonde ze in twee huizen, waartussen ze als kind om de zoveel tijd moest verhuizen. Op eens krijgt een kind met gescheiden ouders – op termijn of heel snel – een pluspapa of -mama, twee plusfamilies en misschien plusbroers en -zussen. Ze schetst

een context waarin een kind plots zijn hond elke keer weer een week moet missen want mama en papa hebben besloten dat die bij mama blijft wonen. Vijfjarigen moeten ervoor zorgen dat ze hun lievelingsknuffel telkens bij zich hebben, want het is voor jonge kinderen niet altijd duidelijk wanneer ze weer een week naar mama moeten.

Voor een 16-jarige is het kwestie om alle betekenisvolle spullen elke week in een rugzak te proppen, gaat Louise De Vos verder. Dan heeft ze het nog niet gehad over de gemene dingen die ouders over elkaar zeggen, wat leidt tot een ongelooflijk loyaliteitsconflict en een constant gemis. Haar ouders deden altijd hun best om alles zo goed mogelijk te laten verlopen. Ze maakten nooit ruzie in haar bijzijn maar achttien jaar later zegt ze dat het nog altijd niet even gemakkelijk is.

Voor mensen zonder gescheiden ouders is een en ander niet altijd gemakkelijk te begrijpen. Als kind, jongere en volwassene krijgt men dan weleens een aantal uitspraken naar het hoofd geslingerd. Door sommige opmerkingen vond ze lange tijd dat haar situatie niet erg genoeg was om erover te praten. Achttien jaar lang kropste ze alle gevoelens op, en nu durft ze via KANS! eindelijk haar verhaal te delen. Dat is een hele opluchting voor haarzelf omdat ze nu kan starten met het verwerken van de gevolgen van de scheiding, maar ook voor de mensen met wie ze haar verhaal deelt. Ze ziet hoe jongeren haar opgelucht aankijken na een gesprek: ze zijn blij dat ze niet alleen zijn of er niet helemaal alleen voor staan. Louise De Vos krijgt vaak wekelijks berichtjes van jongeren om haar op de hoogte te houden van hun eigen situatie. Zo kunnen ze hun verhaal kwijt want iemand anders vallen ze er liever niet mee lastig. Een vriendin zonder gescheiden ouders begrijpt niet helemaal wat ze bedoelen.

Uit de vele gesprekken met andere kinderen en jongeren met gescheiden ouders heeft Louise De Vos één ding geleerd: praten lucht op, doet deugd, helpt stilstaan en helpt verwerken. Wat mensen niet uitspreken, krijgt in hun hoofd geen bestaansrecht en wat niet bestaat, kunnen zij niet verwerken. KANS! ziet praten als de start van alles.

Nathalie Vanhoof studeerde orthopedagogie, volgde nadien een opleiding tot familiale bemiddelaar en werkt vandaag bij CAW De Kempen, waar ze onder meer instaat voor scheidings- en ouderschapsbemiddeling. Ze benadrukt dat het verhaal van haar collega bij KANS! helaas geen alleenstaand verhaal is: een op de drie kinderen in Vlaanderen heeft te maken met een scheiding. Dat is en blijft een emotioneel en ingrijpend proces voor alle betrokkenen. Kinderen willen daarbij vooral gehoord worden. Ze willen meetellen en ze willen dat ouders hun blik op hen richten.

Ondanks de veelheid aan scheidingen stipt Nathalie Vanhoof aan dat uit de verhalen van jongeren vooral blijkt hoe weinig er gesproken wordt over het thema, zeker onder elkaar. Het KRC trekt jaar na jaar aan de alarmbel: er is veel meer aandacht en omkadering nodig voor het welzijn van kinderen en jongeren, maar ook voor ouders in scheidingssituaties. Uit onderzoek blijkt dat kinderen bij problemen eerst een beroep doen op het netwerk en de steun rond hen, vooral op ouders en grootouders. Als dat niet lukt, zoeken ze een luisterend oor bij peers of andere kinderen en jongeren. Professionele hulp of andere volwassenen zien ze eerder als een bedreiging, niet als een hulp, vanuit het idee: alles wat in de familie gebeurt, blijft het best in de familie.

Er gaat relatief veel aandacht naar gespecialiseerde hulp op het einde van de rit. Alleen gaat het daarbij maar om 20 procent van de scheidingen in Vlaanderen. Op het vlak van preventie en laagdrempelige informatie- en hulpverlening is er nog wat werk aan de winkel. Alle kinderen in echtscheidingssituaties hebben het recht om met andere kinderen te kunnen spreken en hun ervaringen te delen. Zo worden ze gehoord en wordt er naar hen geluisterd. Ze moeten vooral het gevoel hebben

dat ze ertoe doen. De spreker verwijst naar de Nederlandse organisatie Villa Pinedo, die een buddywerking voor kinderen met gescheiden ouders heeft uitgebouwd. Een effectiviteitsonderzoek van de Universiteit Utrecht toont positieve resultaten: de digitale buddywerking voor kinderen met gescheiden ouders helpt bij de verwerking van de scheiding, doet hen minder piekeren en geeft hen de kans om meer open te spreken over hun gevoelens. De buddy's zelf voelen zich op hun beurt betekenisvol en vergeven hun eigen ouders ook meer. Er is dubbele winst.

Nathalie Vanhoof meent dat zo'n buddywerking ook in Vlaanderen bestaansrecht moet krijgen. Alle kinderen hebben dat nodig, ook kinderen in een complexe scheiding. Dat kan belangrijk zijn omdat voor een buddywerking geen toestemming van de ouders nodig is. Dat aanbod overstijgt conflicten tussen ouders over de vraag of hun kinderen al dan niet naar de therapeut mogen. Kinderen kunnen sowieso zelf een beroep doen op een buddy als ze dat nodig vinden. Met reële wachtlijsten in de jeugdhulp zou het aanbod van KANS! ook kunnen werken. In een buddywerking moet niet aan doelen worden gewerkt en worden geen verwachtingen gecreëerd. Er worden geen handelingsplannen opgemaakt. Het is eerder liefdevolle aandacht en luisteren zodat jongeren opnieuw kunnen landen.

KANS! startte in 2019 als een vrijwilligersorganisatie, omdat een aantal familiale bemiddelaars van mening waren dat de stem van kinderen en jongeren in een scheidingssituatie te weinig gehoord werd. KANS! is geïnspireerd op Villa Pinedo en wil die buddywerking ook in Vlaanderen opstarten. Er werden snel jongeren gezocht om toe te treden tot het team, met als uitgangspunt dat de expertise rond het thema net bij de kinderen en jongeren ligt, en niet bij de volwassenen, hulpverleners en bemiddelaars. Via sociale media probeerde KANS! meer zichtbaarheid en bewustwording rond het thema te creëren. De organisatie werkte ook samen met hogescholen waardoor er bachelorproeven werden gemaakt over kinderen en echtscheiding, waarbij de kinderen geïnterviewd werden en hun verhaal konden doen. Alle informatie die de organisatie deelt op sociale media, komt ook rechtstreeks van kinderen van gescheiden ouders.

Jongeren getuigen op verschillende plekken over hoe men kinderen ondersteunt, en wat het belang is van een netwerk bij een scheiding. Ze organiseren ook vorming bij justitie-assistenten en een workshop, en treden wervend op in onder andere hogescholen. Nadien nemen er altijd geïnteresseerde jongeren contact op. Met eigen middelen is een eigen website opgericht, en er wordt samen met KAJ gewerkt aan bewustmaking. Daarnaast geven ze input voor boeken, podcasts en webinars, en gaan in op aanvragen van organisaties. De spreker is tevreden met de aanvragen en de groei van de organisatie, maar die groei is ook de reden dat ze meer kader en middelen nodig hebben.

Uit contact met organisaties zoals Awel, Child Focus, het KRC, KIES en WAT WAT blijkt dat er draagvlak, interesse en steun is om de organisatie in Vlaanderen op de kaart te zetten. KANS! wil het warm water niet opnieuw uitvinden, en werkt daarom samen met Villa Pinedo. Die organisatie is erkentelijk en ondersteunend in wat KANS! wil doen. Daarom willen ze verder met Villa Pinedo in gesprek gaan over samenwerking, bijvoorbeeld over de praktische details van de buddywerking of het gebruik van de app.

Het doel van KANS! is dat kinderen met gescheiden ouders zo weinig mogelijk negatieve ervaringen ondervinden van de scheiding. Ze willen jongeren en kinderen een stem geven in de scheiding van hun ouders, naast erkenning, herkenning, hoop en perspectief. Voorts willen ze aan bewustwording en gedragsverandering bij volwassenen werken door de getuigenissen en verhalen van kinderen meer in de verf te zetten en naar buiten te brengen.

Het aanbod en de invloed van KANS! zitten nog niet op het gewenste niveau. KANS! wil met een app en website een onlinebuddyproject voor kinderen van 10 tot 23 jaar aanbieden. Daarnaast wil men fysieke en onlinetraining geven aan professionals zoals bemiddelaars, advocaten, hulpverleners en leerkrachten, en de mogelijkheid om ouders onlinetraining te geven. Daarnaast is er ook een forum waar kinderen en jongeren vragen kunnen stellen die worden beantwoord door andere ervaringsdeskundige jongeren. Dat hangt allemaal samen met kinderrechten, die daarin ook een plaats kunnen krijgen.

De doelgroep zijn alle kinderen met gescheiden ouders. Zowel voor kinderen van 10 tot 23 jaar die zelf ondersteuning zoeken, als buddy's van 18 tot 26 jaar. KANS! wil de door Villa Pinedo ontwikkelde methode overnemen. De sterkte daarvan is dat care boven cure en hulpverlening staat. Het kind moet niet aan doelen werken, maar kan in een vrije ruimte gelijkgezinden vinden. Het biedt empowerment, wat ook voor maatschappelijke kansen in het verdere leven van belang is. Dat gebeurt in fases, waarnaar ook de effectiviteitsstudie van de Universiteit Utrecht gevoerd werd: herkenning, hoop, vertrouwen, betekenisgeving en empowerment. Kinderen die terechtkomen bij KANS! gaan er sterker weer weg.

Daarna gaat de spreker in op de praktische details van de buddywerking. Het is een onlinewerking. Buddy's zijn kinderen en jongeren die het aanbod doen en bobby's de kinderen die er een beroep op doen. Ze hebben enkel contact met elkaar via de app en worden op basis van gelijkenissen aan elkaar gekoppeld. De app is laagdrempelig en het contact verloopt gemakkelijk online op initiatief van het kind. De interacties worden gemonitord door medewerkers van KANS! en/of studenten Pedagogie en Psychologie, wat de veiligheid, zeker wanneer het over bepaalde thema's gaat, verzekert. Daarvoor zijn er leidraden en procedures.

Nathalie Vanhoof benadrukt dat het buddyproject uniek is omdat het een laagdrempelige en veilige manier biedt om contact met kinderen mogelijk te maken. Kinderen kunnen deelnemen vanaf 10 jaar en zonder toestemming van hun ouders. Het buddyproject werkt op een individuele manier, waardoor het unieke verhaal van elk kind aan bod kan komen. Het kost ook weinig tijd ten opzichte van de baten. Het kind heeft controle over het proces en beslist om er gebruik van te maken of om het stop te zetten. De buddy's geven steun en de kinderen maken daar gebruik van. Die wisselwerking zorgt voor empowerment bij de kinderen.

KANS! is waardevol omdat inzetten op kinderen op termijn opbrengt door de bevordering van het emotioneel en psychisch welbevinden wanneer zij volwassen zijn. Er is immers ook een maatschappelijke kostprijs om volwassenen met problemen te helpen. Doordat KANS! inzet op preventie van die problemen, blijven de kosten later beperkt.

Het mentaal welbevinden van jongeren is een problematiek die steeds meer aandacht krijgt en verdient. Een echtscheiding vormt vaak een aanleiding waardoor kinderen en jongeren een beroep doen op KANS!. Maar KANS! focust vervolgens niet enkel op echtscheidingen, maar houdt zich bezig met het meer algemene welzijn van jongeren en werkt preventief.

KANS! kan een meerwaarde zijn voor het Vlaamse welzijnsbeleid. Nathalie Vanhoof roept op om KANS! in te bedden in bestaande organisaties zoals het CAW, het JAC of een Huis van het Kind. Op die manier zou de organisatie niet afhangen van projectmiddelen die geen bestaanszekerheid bieden. Ze vraagt ook om middelen vrij te maken voor organisaties zoals CAW, JAC of Huis van het Kind, en om te kijken of die organisaties het buddyproject mee kunnen uitrollen. KANS! staat er ook voor open om blijvend samen te werken met het Vlaams Parlement en andere organisaties. De spreker roept ten slotte op om reclame te maken voor KANS! en steun te bieden zodat het zijn werking kan verderzetten.

4. Uiteenzetting door Nele Desmet, jurist bij tZitemzo vzw

4.1. In een notendop

Nele Desmet licht de werking van deze vereniging toe. Die is al sinds 1987 actief onder de naam Kinderrechtswinkel, maar heet sindsdien tZitemzo en wordt onder-tussen erkend dankzij het decreet van 20 januari 2012 houdende een vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid, na een lang parcours met projectsubsidies van Wel-zijn, Kind en Gezin, de provincies enzovoort. De vzw is een rechtsbeschermings-initiatief en werkt vanuit juridische invalshoek aan kinderrechten.

4.2. Rechtsbescherming

Voor de rechtsbescherming van minderjarigen moet worden voldaan aan zes be-langrijke vereisten. Kinderen moeten rechten hebben in een wetgevend kader. Ze moeten begrijpelijk en laagdrempelig worden geïnformeerd over die rechten. Ze moeten hun rechten zelfstandig kunnen uitoefenen. Ze moeten kunnen rekenen op ondersteuning bij het uitoefenen van hun rechten. Als het nodig is, moeten ze hun rechten kunnen afdwingen. Zeker de jongsten hebben ook nood aan diensten die hun belangen behartigen voor hen.

4.3. Kernopdracht en methodiek

De kernopdracht van de vzw is in het algemeen informeren over de internationale kinderrechten, maar in het bijzonder is ze gespecialiseerd in het informeren, advi-seren en bijstaan inzake de concrete rechtspositie van minderjarigen in Vlaanderen en België. Zowel kinderen als de volwassenen in hun omgeving en professionals die met kinderen werken, kunnen bij haar terecht met concrete vragen over indivi-duele situaties. De vzw geeft vormingen, ontwikkelt publicaties en levert bijdragen aan WAT WAT. Ze probeert de positie van minderjarigen onder de aandacht te bren-gen bij verschillende doelgroepen door aanwezig te zijn op festivals en sociale media.

4.4. Doelgroep

Haar eerstelijnswerking richt zich op minderjarigen en volwassenen uit hun omge-ving. Ze heeft ook een juridische helpdesk waar professionals die met kinderen werken terecht kunnen met vragen over de positie van minderjarigen en procedu-res in dat kader: mensen uit het onderwijs, hulpverleners, beoefenaars van een gezondheidszorgberoep, mensen van de kinderopvang, het jeugdwerk of de vrije-tijdsorganisaties.

4.5. Scheiding en hoorrecht

De vzw deelt de bevindingen van Awel en het KRC aan de hand van een groot aantal contacten met minderjarigen over scheiding en hun hoorrecht waarnaar wordt verwezen in de conceptnota. Vanaf de start van haar werking ging minstens een kwart van haar contacten met de diverse doelgroepen over de positie van kinderen als ouders uit elkaar gaan. Dat waren allemaal juridische vragen over de procedure, de invulling van het hoorrecht, de keuze, en de verblijfs- en omgangs-regeling. Soms verzetten kinderen zich tegen een bepaald contact met een ouder.

De vereniging vindt het positief dat men aandacht blijft hebben voor de positie van kinderen van scheidende ouders. In het verleden waren er al belangrijke initiatie-ven op dat vlak. Begin jaren negentig probeerde de werkgroep Artikel 12 dat artikel uit het Kinderrechtenverdrag te vertalen naar het hoorrecht in België. Toen al pro-beerde men bij scheidingssituaties kinderen op een kindvriendelijke manier te be-trekken. Dat is onder andere uitgemond in een vormingsaanbod voor magistraten. Ook werd op een evenement in 1996 naar aanleiding van de werkzaamheden van

de werkgroep de eerste brochure van tZitemzo over het hoorrecht voorgesteld. Ondertussen zijn er diverse aanpassingen geweest aan het hoorrecht met het ontstaan van de bezoekeruimtes, wat de vzw lovenswaardig vindt. De werkgroep Preventie Hoogconflicteuze Scheiding Oost-Vlaanderen, waarvan tZitemzo ook lid is, probeert op een integrale en preventieve manier aan de slag te gaan. De spreker verwijst ook naar het nakende UCLL-onderzoek naar de stem van kinderen in bemiddelingssituaties. Er bestaat en leeft al heel wat op het terrein.

4.6. Behoeft van minderjarigen

Minderjarigen hebben nood aan een duidelijk en afdoend wetgevend kader dat is afgestemd op hun behoeften en op hun maat is gemaakt. Bijvoorbeeld met betrekking tot het hoorrecht zijn er nog een aantal zaken die beter kunnen worden geregeld met betrekking tot de mogelijkheid om te worden vergezeld door een vertrouwenspersoon of buddy en met betrekking tot de inhoud van het hoorzittingsverslag en de mogelijkheid voor kinderen om in beroep te gaan tegen een weigering om te worden gehoord. Als rechtsbeschermingsinitiatief onderschrijft tZitemzo de nadruk die in de conceptnota wordt gelegd op het belang van informeren, horen en betrekken van minderjarigen. Er bestaan al een aantal initiatieven en publicaties om kinderen begrijpelijk en laagdrempelig te informeren. De spreker verwijst naar de kidsreeks van tZitemzo, die bestemd is voor lagereschoolkinderen vanaf 8 à 9 jaar. Er is ook een aparte reeks voor jongeren uit het secundair onderwijs, met folders specifiek over de positie van kinderen waarvan de ouders uit elkaar gaan en over het hoorrecht. Op WAT WAT zijn er ook heel wat bijdragen daarover. Vanuit tZitemzo wordt vorming aangeboden aan kinderen in klasverband over hun rechten indien hun ouders uit elkaar gaan. Er zijn ook goede praktijken te vinden in de justitiwereld. De spreker verwijst naar de door de familierechter aangehaalde FAQ's op de website van de rechtbank. De familierechtbanken van Antwerpen, Turnhout en Gent bieden ook filmpjes aan over de concrete toepassing van het hoorrecht.

Een ander element is de mogelijkheid om rechten toe te passen in de praktijk. Daadwerkelijk kunnen gebruikmaken van het hoorrecht is daar een voorbeeld van. tZitemzo vindt dat er nog werk aan de winkel is als het gaat over het kunnen laten gebruiken van die mogelijkheid door kinderen jonger dan 12 jaar. In de jongste wetswijziging is daar wel aandacht voor. Kinderen jonger dan 12 jaar kunnen zelf vragen om te worden gehoord, maar de vzw krijgt signalen van kinderen dat dat niet overal wordt toegepast. De spreker oppert dat dat zou kunnen worden meegenomen in een opleiding voor magistraten. Het is belangrijk dat er in de praktijk rekening wordt gehouden met de stem van minderjarigen, in de eerste plaats door hun ouders, die hun belangen voor ogen zouden moeten kunnen houden en moeten kunnen rekenen op ondersteuning als dat moeilijk is voor hen, bijvoorbeeld bij het opstellen van een ouderschapsplan of als hulpverleners parallel solo-ouderschap toepassen. De spreker verwijst naar het nieuwe onderzoek naar de mogelijkheden inzake het inbrengen van de stem van de minderjarigen in bemiddeling. Ze beaamt wat de conceptnota stelt over het kindvriendelijk horen door justitieassistenten, eventueel met een terugkoppeling naar de kinderen over wat er met hun mening gebeurt.

Gezien de jonge doelgroep is concrete ondersteuning bij het uitoefenen van hun rechten niet overbodig. In de eerste plaats moet dat kunnen door laagdrempelig te voorzien in contacten met deskundigen om hun vragen te beantwoorden. Dat kunnen mensen zijn van tZitemzo, maar ook onder meer jeugdadvocaten of Awel kunnen daarin een rol spelen. Ook is een laagdrempelige ondersteuning door volwassenen en professionelen uit hun nabije omgeving wenselijk, bijvoorbeeld door mensen op school die dicht bij de kinderen staan, maar ook door JAC, CLB, familie en ervaringsdeskundigen. Een goede praktijk is die van het ondersteunen van kinderen door tZitemzo bij het schrijven van een brief naar de familierechter om te

worden gehoord. De vzw is een netwerk aan het aanleggen zodat kinderen lokaal die ondersteuning kunnen vinden en terecht komen bij daartoe opgeleide hulpverleners.

Kinderen zijn geen procespartij in de scheiding van hun ouders. Het is niet de bedoeling dat ze meteen procedures kunnen voeren of in beroep kunnen gaan tegen genomen beslissingen. Ze moeten echter wel ergens terecht kunnen met hun klachten over bijvoorbeeld de aanpak van hun hoorrecht. Dan denkt men vooral aan het KRC. Er moeten diensten zijn die de belangen van de minderjarigen behartigen. De spreker vindt dat tZitemzo, het KRC en de Kinderrechtencoalitie daar mooie voorbeelden van zijn. Kinderen hebben nood aan goed opgeleide professionals die hen kunnen ondersteunen.

4.7. Behoeft van professionelen

Het grote aantal jaarlijks weerkerende vragen naar vorming door professionals en het grote aantal inschrijvingen voor de formingen van tZitemzo tonen aan dat er nood is aan correcte, praktisch bruikbare, begrijpelijke informatie, in de eerste plaats over het wetgevend kader. Dat is informatie die ze nodig hebben voor zichzelf. Zo is er de laagdrempelige en toegankelijke publicatie tZitemzo Jeugdrecht, gericht op professionals. Er bestaan bundels voor onderwijs en kinderopvang over de inschrijving van kinderen van gescheiden ouders. Er is een scheidingskoffer. Er bestaat heel wat bruikbaar materiaal. Er worden ook formingen en workshops georganiseerd. Bij tZitemzo doet men dat onder andere in samenwerking met CAW Oost-Vlaanderen en IROJ om een zo groot mogelijke groep mensen te kunnen bereiken. Professionals signaleren echter ook dat ze nood hebben aan een overzicht van wat er qua materiaal bestaat voor de minderjarigen, zodat ze hen gericht kunnen doorverwijzen.

Professionals hebben ook nood aan tools om concrete scheidingssituaties op een goede manier te kunnen aanpakken en goed te kunnen omgaan met minderjarigen en ouders. Ze hebben daarvoor nood aan een overzicht van het actuele hulpaanbod in scheidingssituaties. Misschien kunnen ze daarvoor terecht bij de CAW's voor een schets van dat aanbod. Hulpverleners hebben nood aan informatie met betrekking tot de houding van meezijdige partijdigheid. Ze willen uniforme tools en een uniforme aanpak. Dat kan bijvoorbeeld door de intersectorale tekst die wordt geschreven voor hulpverleners.

4.8. Conclusie

Er zijn heel wat noden, besluit Nele Desmet, maar er is ook al heel wat dat men kan aanreiken. tZitemzo kan zich aansluiten bij alle in de conceptnota geformuleerde voorstellen en wil meewerken aan een verwezenlijking ervan. Zo kan tZitemzo een rol spelen bij het verder informeren en ondersteunen van de professionals, bijvoorbeeld in het onderwijs, waar ze heel vaak samenwerkt met CLB's. Ook kan ze kinderen laagdrempelig blijven informeren over kindvriendelijke procedures en hun mogelijkheden ter zake. Ook zou ze een rol kunnen spelen in het sensibiliseren en informeren van vrijetijdsorganisaties, iets waarvoor ze de eerste contacten aan het leggen is.

5. Uiteenzetting door Caroline Vrijens, kinderrechtencommissaris

5.1. Inleiding

Caroline Vrijens is tevreden met de conceptnota over hoogconflictueuze scheidingen. Het KRC heeft recent een advies uitgebracht met als titel 'Meer gewicht aan kinderen in conflictueuze scheidingen', en ziet via de klachtenlijn al jaren hoe heel wat rechten van kinderen en jongeren in conflictueuze scheidingen onder druk komen te staan: het recht op een goede ontwikkeling, het recht op contact met beide

ouders, of het recht op de bescherming van psychische en fysieke integriteit. Op basis van klachten van kinderen, ouders, de omgeving van de kinderen of hulpverleners, wordt vastgesteld dat de huidige rechten van kinderen in een echtscheiding te weinig worden beschermd. De conceptnota is daarom belangrijk.

Artikel 3 van het Kinderrechtenverdrag is duidelijk: het zegt dat het belang van het kind voorop moet staan bij alle maatregelen die kinderen aangaan. Scheidingssituaties hebben een grote impact op kinderen en op hun verdere leven. Toch wordt het belang van het kind vaak ondergesneeuwd als hun ouders in een conflict verwickeld zijn. De vraag is hoe de ouders, en de omgeving van het kind en de ouders, nog meer aandacht kunnen hebben voor het kind.

Preventie is cruciaal. Focussen op hoe mensen uit elkaar kunnen gaan zonder dat de kinderen daaronder lijden, is essentieel. De overheid zou schoolhulpverleners en vrijetijdsorganisaties nog meer actief moeten sensibiliseren, niet alleen over de scheidingssituatie an sich, maar ook over het belang van het kind.

Naast preventie is het belangrijk CLB's en zorg- en welzijnsorganisaties verder te ondersteunen en te versterken om alert te zijn voor kinderen en jongeren in die situaties. Ze moeten de nodige tools krijgen om met de ouders te praten en ze bewust te maken van het probleem.

Zowel het curatieve als het preventieve beleid moeten bijdragen aan een mentaliteitswijziging over het kijken naar scheidingssituaties in de samenleving. Een scheiding gaat te vaak gepaard met een strijd.

5.2. Kinderen informeren

Kinderen informeren, horen, betrekken en helpen in hoogconflictueuze scheidingssituaties is, naar analogie van artikel 12 van het Kinderrechtenverdrag, de allereerste aanbeveling uit het recente advies van het KRC.

Minstens een kind op de drie in Vlaanderen groeit op in een gezin dat niet het kerngezin is. Het is daarom van groot maatschappelijk belang om rond scheidingen verder actie te ondernemen. Kinderen in een scheiding kunnen met de vragen die ze hebben, niet altijd bij hun ouders terecht.

Caroline Vrijens is ervan overtuigd dat goede informatie op maat van kinderen en jongeren het verschil kan maken. Daarbij kan het belang van websites als Awel, WAT WAT, tweehuizen.be en scheidingskoffer.be, met laagdrempelige informatie voor kinderen en jongeren, niet genoeg benadrukt worden. De toegang tot die informatie kan beter en breder, bijvoorbeeld door systematisch informatie op maat te verspreiden waar kinderen en jongeren zijn: op scholen, bij het jeugdwerk, bij het jeugdwelzijnswerk en via de buddywerking van KANS!.

Daarnaast is er ook specifieke informatie nodig voor kinderen en jongeren van wie de ouders al een procedure lopen hebben bij de familierechtbank. Het KRC heeft in 2022 een publicatie gemaakt en een studiedag georganiseerd over het spreekrecht van jongeren in de familierechtbank. Naar aanleiding daarvan is er een werkgroep opgericht binnen het College van de hoven en rechtbanken. Er is ook een voorplan om een informatiefilmpje te maken op maat van kinderen en jongeren over wat het precies betekent om door de familierechter gehoord te worden, en hoe het spreekrecht er concreet uit ziet. Verder verwijst de spreker naar verschillende lokale initiatieven van familierechtbanken. Ze merkt dat er op het terrein van alles aan het bewegen is.

5.3. Kinderen horen

Kinderen informeren is belangrijk, maar Caroline Vrijens benadrukt dat ook kinderen horen bovenaan staat. Op dit moment worden kinderen boven de 12 jaar systematisch uitgenodigd om gehoord te worden. Het KRC meent dat die leeftijd geen rol mag spelen. Als kinderen jonger dan 12 jaar vragen om gehoord te worden, hebben ze effectief dat recht, maar uit meldingen blijkt vaak dat dat nog niet gebeurt. De kinderrechtencommissaris pleit er dan ook voor om die leeftijdsvereiste af te schaffen.

Naar aanleiding van de studiedag over spreekrecht heeft het KRC heel wat aanbevelingen geformuleerd. Zo moeten alle kinderen en jongeren gehoord kunnen worden, ongeacht hun leeftijd, maar ook ongeacht de procedure waarin ze zich bevinden. Als ouders een overeenkomst maken over de verblijfsregeling, vindt Caroline Vrijens het essentieel dat ze hun beslissingen motiveren en duidelijk maken waarom die specifieke beslissing in het belang van het kind is. Ze vraagt aan de wetgever om daar concrete criteria voor uit te tekenen, die de familierechter kan toetsen als zo'n overeenkomst wordt opgemaakt.

Misschien wel de belangrijkste aanbeveling is om het gesprek op maat van kinderen en jongeren te voeren, waar het nu in de praktijk nog vaak aan schort. De kinderrechtencommissaris ziet dat heel wat familierechters ontzettend betrokken zijn en erg hun best doen, maar merkt op dat het ook te maken heeft met tijd die voorhanden moet zijn, infrastructuur die er moet zijn, opleidingen en middelen. Caroline Vrijens roept op om kinderen en jongeren te informeren voor, tijdens maar ook na de zitting.

5.4. Kinderen betrekken

Het KRC pleit er ook voor om wetenschappelijk onderbouwde tools te ontwikkelen voor iedereen die met gezinnen in een scheidingscontext werkt, om kinderen en jongeren te informeren over hun rechten, om hun een stem te geven, maar ook om ouders een leidraad te geven en hen te laten stilstaan bij de wensen en noden van hun kinderen. Het in Nederland ontwikkelde KIES-plan kan daarbij interessant zijn.

5.5. Kinderen helpen

Minderjarigen die geconfronteerd worden met de scheiding van hun ouders kunnen hulp zoeken bij hun informele netwerk, wat ze in de allereerste plaats ook zullen doen. Caroline Vrijens merkt echter dat ook in contact komen met lotgenoten helend kan werken. Ze verwijst naar initiatieven zoals de buddywerking van KANS!. Het kan kinderen op een informele manier ondersteunen en versterken in een moeilijke fase in hun leven en jongeren ook weerbaarder maken als ze merken dat hun ouders in die strijd blijven zitten. Scheidingssituaties kunnen echter ook in die mate escaleren dat het welzijn en de ontwikkeling van kinderen en jongeren stagneert of in gevaar is. Meldingen bij de klachtenlijn van het KRC maken dat ook duidelijk.

Caroline Vrijens beaamt, aansluitend bij eerdere sprekers, dat scheidingssituaties vaak complex zijn, met ouders die zelf in de overtuiging zijn dat ze handelen in het belang van hun kind. Door te snel over te stappen op het idee dat het om de zoveelste vechtscheiding gaat, gaat men soms voorbij aan de complexiteit van een scheidingssituatie. Een analyse van de meldingen bij het KRC laat verschillende problemen zien in hoogconflictueuze scheidingen. Het kan gaan om een ouder die de verblijfs- en omgangsregeling niet respecteert, waardoor het kind of de jongere terechtkomt in een situatie waarbij er volledige afwijzing is van de andere ouder. Het kan gaan om trauma's bij een kind of een jongere die getuige was van intrafamiliaal geweld. Het kan gaan over fysieke of psychische mishandeling of verwaarlozing door een of beide ouders. Het kan gaan over psychische of fysieke problemen

waar kinderen of jongeren mee kampen door de stress en het conflict waar de scheiding mee gepaard gaat. Door een situatie te snel te benoemen als een vechtscheiding of weg te zetten als een hoogconflictueuze scheiding, dreigt men de hulpnoden van kinderen en jongeren te weinig te definiëren en er niet aan tegemoet te komen.

5.6. Verplichte trajectbegeleiding voor ouders

Caroline Vrijens vervolgt met enkele aanbevelingen die meer raken aan alles wat te maken heeft met hulpverlening aan kinderen en jongeren en met het gerechtelijke traject. Ten eerste is er de verplichte trajectbegeleiding voor ouders. Het KRC pleit er al langer voor om bij een scheiding ouderschapsbemiddeling actief te promoten. Ondertussen zijn er op het terrein ook meer en meer alternatieve vormen van geschillenoplossing. Die verschillende vormen bestaan naast elkaar en hebben een eigen specificiteit.

Het KRC vindt dat er moet worden nagedacht over een verplichte trajectkeuze. De grote doorbraak van de alternatieve geschillenoplossingen blijft immers uit, mogelijk door een gebrek aan informatie. De precieze inhoud van alternatieve conflictoplossing moet tot bij de ouders komen die in een scheiding zitten, en ook bij de hulpverleners rond hen, omdat het nu nog te weinig benut wordt en te weinig bekend is. De toegang tot een trajectbegeleider in dat verband moet laagdrempelig, gratis en snel zijn. Er moet plaats zijn voor ouderschaps counseling en conflictbeheersing.

5.7. Stimuleer het ouderschapsplan maar zonder verplichting

Caroline Vrijens vraagt om het ouderschapsplan, een belangrijk voorstel uit de conceptnota, te stimuleren maar niet op te leggen. Het KRC is voorstander van een plan waarin beide ouders nadenken over de toekomst van het kind en waarover het kind kan meepraten, maar merkt op dat maatwerk belangrijk is. Ouders verplichten tot het opstellen van een al te gedetailleerde overeenkomst zou ertoe kunnen leiden dat de ene ouder het gebruikt om de andere ouder in een wurggreep te houden en de tijd die het kind bij die andere ouder doorbrengt, te controleren. Daarnaast zou het ook de drempel tot de familierechtbank kunnen verhogen omdat het vertragend kan werken. Ook stelt men vast dat de methodiek van parallel solo-ouderschap bij hoogconflictueuze scheidingen, minstens tijdelijk, soms een betere oplossing is dan te blijven kiezen voor gezamenlijk ouderschap.

5.8. Als een contactbreuk dreigt

In sommige situaties lopen de ouderlijke conflicten zo hoog op dat ze leiden tot een contactbreuk tussen het kind en een van de ouders. Dat heeft ontegensprekelijk grote impact op de emotionele en psychische ontwikkeling van het kind of de jongere in kwestie. Op basis van artikel 9 van het Kinderrechtenverdrag hebben ouders en kinderen, ook als ze niet samenleven, recht op regelmatig contact. Men moet er alles aan doen om dat contact zoveel mogelijk te behouden, te vermijden dat het verbroken wordt of, als het verbroken wordt, het zo snel mogelijk te herstellen.

Het KRC is van mening dat de instrumenten waarover familierechters vandaag beschikken om, met het oog op het herstellen van het contact, een verblijfsregeling af te dwingen, niet alleen te beperkt zijn, maar geregeld ook contraproductief en bovendien traumatisch voor de kinderen die de uitvoering van de verblijfsregeling ondergaan. De instantie vraagt verder rechtsvergelijkend onderzoek over hoe contactbreuken tussen ouders en kinderen voorkomen en hersteld kunnen worden. Dwangmaatregelen betreffen de dwangsom, de dwanguitvoering en de strafrechtelijke veroordeling. In sommige situaties is het absoluut zo dat dergelijke maatregelen een stimulans kunnen zijn om de ouder die niet meewerkt aan het vonnis van de verblijfsregeling, die regeling toch te doen naleven.

De meldingen die bij het KRC binnenkomen, tonen aan dat dat lang niet altijd het geval is. Als de ouder-kindrelatie beschadigd is, gaat het uitsluitend opleggen van dwangmaatregelen volledig voorbij aan de bescherming en het belang van de betrokken kinderen en jongeren. Voor het KRC moeten dwangmaatregelen absoluut de laatste oplossing zijn, in tegenstelling tot wat vandaag soms gebeurt. Onderzoeksmatregelen zoals een maatschappelijk onderzoek of een deskundigenonderzoek met mensen die veel expertise hebben in de ontwikkeling van kinderen en jongeren en over de impact van de situatie op het kind of de jongere, genieten de voorkeur. Tegelijkertijd moet het aanbod voldoende beschikbaar en overal even aanwezig zijn.

In sommige situaties vallen kinderen fysiek uit, kampen ze met heel donkere gedachten of gedragen ze zich regressief, vanwege de spanningen die een verblijfs- of omgangsregeling met zich meebrengt of omdat de ouder-kindrelatie op een bepaald moment in een negatieve spiraal terechtgekomen is. Veel familierechters doen hun uiterste best om het belang van de kinderen zo goed mogelijk te dienen wanneer ze een vonnis opmaken en een verblijfsregeling uitspreken, maar volgens het KRC zijn er op dit moment nog enkele lacunes in het wettelijke kader. Caroline Vrijens acht het bijvoorbeeld opportuun om ouders verplicht te laten meewerken aan psycho-educatieve begeleiding, om inzicht te krijgen in de invloed die hun eigen handelen heeft op de relatie tussen hun kind en de andere ouder. Op dit moment ontbreekt het de familierechtbank aan opties, zoals Stephanie Audore ook al aangegeven heeft.

Caroline Vrijens is ervan overtuigd dat het anders kan en moet. Het Nederlandse adviesrapport 'Expertteam ouderverstoting/complexere omgangsproblematiek' pleit ervoor om de handhaving van een uitgesproken verblijfsregeling, wanneer het niet anders kan, weg te halen bij de ouders zelf, en dat bijvoorbeeld bij een scheidingsadviesteam te plaatsen. Zo krijgt men een soort externe partner die mee kan ondersteunen en kan kijken wat er nodig is om de verblijfsregeling beter te laten naleven.

In zijn advies heeft het KRC overigens ook een aantal casussen naar voren gebracht over de impact van gedwongen maatregelen op kinderen en jongeren. Caroline Vrijens nodigt de aanwezigen uit om die te bekijken.

Tijd is de grote vijand van het contactherstel: hoe langer een contactbreuk duurt, des te moeilijker het wordt om ze te herstellen. Uit meldingen die bij het KRC binnenkomen, maar ook uit signalen vanop het terrein, valt af te leiden dat mensen enerzijds vaak lang moeten wachten op de volgende stappen in de gerechtelijke procedure. Anderzijds kampen ook de bezoekeruimtes met wachttijden van zes maanden tot een jaar. In die tussentijd gebeurt er niets, wat de afstand tussen ouder en kind groter maakt. Het is belangrijk om de CAW's te versterken in alles wat ze rond scheidingen doen. Daarnaast moet het specifieke aanbod van de neutrale bezoekeruimte uitgebreid en verder ter beschikking gesteld worden.

Het KRC vraagt tevens om toezicht te houden op andere plaatsen voor contactherstel waartoe familierechters hun toevlucht nemen. Dat ze dat doen, is vanwege de wachtlijsten begrijpelijk, maar dergelijke plaatsen zijn dikwijls niet-erkende privé-initiatieven waarvan de kwaliteit niet gecontroleerd wordt, terwijl ze werken met vrijwilligers die in soms delicate situaties in staat moeten zijn om bepaalde signalen te capteren, bijvoorbeeld wanneer kinderen in gevaar zijn. Daar stelt het KRC zich ernstige vragen bij.

Daarnaast stuurt het KRC erop aan om een wettelijk kader te creëren of het bestaande te herbekijken, om een betere gegevensuitwisseling tot stand te brengen tussen de bezoekeruimtes van de CAW's en de familierechtbanken. Daar ontbreekt vandaag de goede samenwerking die nodig is om informatie in het belang van kinderen en ouders tot bij de familierechter te krijgen.

Op het vlak van de hulpverlening vraagt het KRC om een databank van bewezen effectieve hulpverlening aan te leggen, zeker als het gaat over de begeleiding van ouders om om te gaan met een hoogconflictueuze scheiding, maar ook wat betreft het herstel van het contact tussen kinderen en hun ouders. Er gebeurt op dit moment al van alles, maar een algemeen overzicht ontbreekt.

Caroline Vrijens stelt ook voor om enerzijds de justitieassistent in scheidingssituaties een nog sterker mandaat te geven dan vandaag het geval is en om er anderzijds voor te zorgen dat de jeugdrechter sneller aan zet is wanneer er sprake is van verontrusting. Caroline Vrijens vindt het belangrijk dat er nagedacht wordt over de relatie tussen de familie- en de jeugdrechtbank, wat ook in de conceptnota aan bod komt. Soms wordt de jeugdrechter te snel ingeschakeld en soms wordt er te lang gewacht om op hem een beroep te doen. Er moet bekeken worden wanneer de stap naar de jeugdrechtbank het best wordt gezet.

5.9. Jeugdrechter op tijd aan zet bij verontrusting

Een zinvolle tussenkomst van de jeugdrechter betekent voor het KRC dat er een toegankelijk, effectief en snel beschikbaar aanbod moet bestaan. De praktijk toont aan dat dat er vandaag te vaak niet is of dat mensen, opnieuw, lang moeten wachten. Het KRC denkt bijvoorbeeld aan contextbegeleiding gespecialiseerd in hoogconflictueuze scheidingen, die wordt opgelegd in beide gezinnen. Dat aanbod is vandaag nog niet voldoende uitgewerkt, en de wachtlijsten zijn lang. Ook de maatregel van uithuisplaatsing wanneer de situatie van een kind te moeilijk wordt, valt vanwege wachtlijsten niet altijd toe te passen. Tegelijkertijd moet men zich afvragen of zo'n maatregel überhaupt opportuun is, omdat het kind op die manier wel de rekening betaalt van het conflict tussen beide ouders.

Wanneer de bevoegdheid van de familierechtbank en die van de jeugdrechtbank in relatie staan tot elkaar in een individuele case, leidt dat soms ook tot een standstill. Het KRC is er voorstander van om de rechtstreekse doorverwijzing van de familierechtbank naar de jeugdrechter te onderzoeken, maar dan enkel op voorwaarde dat de jeugdrechter kan werken met wetenschappelijk gevalideerde hulpverleningstools die voldoende beschikbaar zijn om kinderen te ondersteunen, er bijkomend een visie over te ontwikkelen en investeringen te doen.

5.10. Veranker de positie van het kind in de proefprojecten

Dat er vandaag vele pilootprojecten op poten worden gezet, vindt het KRC positief. Het gaat immers om initiatieven die binnen de familierechtbank de transitie willen maken van het strijdmodel naar het consensusmodel. De nadruk ligt daarbij op participatie, responsabilisering en het zoeken naar alternatieve vormen van geschillenbeslechting. In Gent en Antwerpen vindt men inspiratie bij de methode van Cochem. In Limburg en Leuven kiest men eerder voor de verplichte trajectbegeleiding, voor de procedure bij de familierechtbank opgestart wordt. Het KRC juicht die initiatieven toe, maar plaatst er ook een kanttekening bij. Er moet te allen tijde gewaakt worden over de positie van het kind en zijn stem in het debat. Het is goed dat men wil streven naar een snelle consensusoplossing tussen de ouders, maar dat mag er niet toe leiden dat het kind zelf geen stem meer heeft in de belangrijke beslissingen die voor hem genomen worden. Daarnaast acht Caroline Vrijens het nodig om de voorgestelde modellen waar men op dit moment naar kijkt en waarmee men wil experimenteren, wetenschappelijk te valideren. In Nederland loopt momenteel een soortgelijk project, 'Scheiden zonder Schade', dat geëvalueerd wordt door onderzoekers van de Universiteit Utrecht. Ze besluit dat het inspirerend kan zijn, ook voor het KRC zelf, om daarnaar te kijken.

6. Vragen van de leden

6.1. Vragen van Suzy Wouters

Suzy Wouters krijgt in haar mailbox schrijnende verhalen van ouders en jongeren die zich in de steek gelaten voelen, en frustraties en vragen hebben over familierechters en jeugdrechters. Ze heeft een vraag aan *Stephanie Audoore* over de problematische informatiedoorstroming, wat nefaste gevolgen heeft omdat er cruciale informatie verloren gaat. De justitieassistenten hebben geen inzage in de verslagen die door de jeugdconsulenten zijn opgemaakt maar ze moeten wel advies formuleren aan de familierechter op basis van een beperkte kennis van het kind. Kan zij de taak van de justitieassistenten toelichten?

Bemiddeling kost geld. Er is geen pro-Deosysteem voor ouders die het financieel moeilijk hebben. Daardoor zullen mensen die nood hebben aan bemiddeling, er geen beroep op doen. Hoe wordt dat opgelost? Op welke manier worden die mensen geholpen?

Kinderen jonger dan 12 jaar worden vaak niet gehoord door een familierechter. Vindt *Nele Desmet* dat de leeftijdsvereiste van 12 jaar moet worden afgeschaft? Kinderen worden voor en na een gesprek vaak niet geïnformeerd over de genomen beslissingen, wat voor hen frustrerend is. Daardoor verliezen ze hun vertrouwen in alles en iedereen. Hoe kan men dat verbeteren?

Veel kinderen zijn er niet van op de hoogte dat ze recht hebben op een vertrouwenspersoon bij de rechtbank. Soms laat de familierechter die persoon niet toe. Wat is de visie van *Nele Desmet* hierover? Wat kan en moet hier verbeteren?

Het is voor het CAW niet mogelijk om inhoudelijk verslag te geven aan de rechter na een gerechtelijke verwijzing omdat er een geheimhoudingsplicht voor de hulpverleners geldt. *Suzy Wouters* vraagt of dat klopt. Er is een onvolledig verslag, terwijl de rechter belangrijke informatie zou moeten hebben. Hoe ervaart *Inez Cremers* dat?

Suzy Wouters is het volledig eens met *Nathalie Vanhoof* dat een buddyproject voor alle kinderen met gescheiden ouders meerwaarde biedt. Erover praten en gehoord worden, is cruciaal voor deze kinderen om alles een plaats te kunnen geven en zo hun kansen in de maatschappij te vergroten. Dat is een vorm van preventie. Haar fractie zal dat aankaarten in de commissie.

Ze verwijst naar de werkgroep die is gestart binnen het College van de hoven en rechtbanken naar aanleiding van het KRC-jaarverslag 'Het kind weegt te licht'. Ze vraagt aan *Caroline Vrijens* wie er in die werkgroep zit. Kan zij de werking ervan toelichten?

6.2. Vragen van Freya Van den Bossche

Freya Van den Bossche verwijst naar de uitspraak dat de jeugdrechter het OCJ en het VK niet kan vatten. Dat lijkt niet zo ingewikkeld om op te lossen en is zeker nodig. Als *Stephanie Audoore* een VOS niet kan inschatten, waarom zou iemand die tijdens een sociaal onderzoek twee uur aan huis gaat dat beter kunnen? Zij volgt het pleidooi van *Stephanie Audoore*. Wat betreft de problematische informatiedoorstroming bij de bezoeken heeft ze geen informatie over het verloop van die bezoeken, bijvoorbeeld over de beleving van het kind bij die bezoeken. Dat noemt *Freya Van den Bossche* meer dan problematisch. *Inez Cremers* verwees naar het wettelijke kader dat dat niet zou toestaan. Kan *Inez Cremers* zeggen over welk wettelijk kader het gaat, zodat de parlementsleden weten hoe dat kan worden aangepakt? Is ze het ermee eens dat dat wettelijke kader op de schop moet zodat de rechter kan beschikken over die informatie?

Caroline Vrijens zei, volgens Freya Van den Bossche terecht, dat ze toezicht wil op plaatsen voor contactherstel van niet-erkende organisaties. Kan dat toezicht bijvoorbeeld bij Zorginspectie liggen? Hoe ziet zij dat concreet?

Wanneer het CAW voldoende capaciteit kan aanbieden, is er dan volgens Caroline Vrijens en Stephanie Audoore nog nood aan een organisch gegroeide minder goede oplossing? Soms wordt gewerkt met organisaties die expertise in huis hebben. Dan was dat misschien een oplossing voor de jeugdrechter die anders helemaal niets in handen heeft. Het lijkt echter een minder goede oplossing.

Freya Van den Bossche is het eens met Stephanie Audoore die zegt dat ze graag hulpverlening wil kunnen opleggen. Stephanie Audoore zegt dat misschien daarna kan worden doorverwezen naar de jeugdrechtbank. Het parlementslid vraagt waarom men niet de twee instrumenten kan behouden. Er zijn zorgwekkende situaties waar de jeugdrechter misschien de twee instrumenten ter hand wil hebben. Of wil ze helemaal niet kunnen doorverwijzen naar de jeugdrechtbank zonder dat er eerst een traject in hulpverlening is gelopen? Het commissielid denkt hierbij aan situaties waarbij de integriteit van een kind ernstig in het gedrang is.

Stephanie Audoore pleit voor de oprichting van een centrum met een gespecialiseerd multidisciplinair team. Moet dat een apart centrum zijn of kan die werking worden ingebed in bestaande plaatsen, bijvoorbeeld een CAW of in de laagdrempeligere Huizen van het Kind?

Inez Cremers roept hulpverleners op om samen te werken vanuit meerzijdige partijdigheid om ook de partijen die niet in de consultatieruimte aanwezig zijn mee te betrekken in het belang van een totaal gezin, ook al is dat gezin ondertussen gebroken. Freya Van den Bossche vraagt hoe men de coördinatie daarvan concreet ziet, bijvoorbeeld bij een bezoek aan een psycholoog.

Als kinderen wilsonbekwaam zijn, kunnen ze terecht bij een psycholoog zonder dat de ouders daarvoor toestemming moeten geven. Zijn volgens KANS! geconventioneerde psychologen voldoende aanwezig op vindplaatsen waar kinderen komen, en waar ze eventueel bij hen in begeleiding kunnen zonder dat hun ouders dat hoeven te weten?

Freya Van den Bossche steunt het pleidooi van Caroline Vrijens voor snelle en gratis toegang tot trajectbegeleiding. De kinderrechtencommissaris vindt dat er te weinig informatie is voor alternatieve geschillenoplossingen. Stel dat er wel voldoende informatie over zou zijn, hoe zit het dan met de capaciteit? Hoe sterk zou die capaciteit moeten worden vergroot om dat te kunnen opvangen, volgens Caroline Vrijens en volgens het CAW?

Kijkt Stephanie Audoore anders naar een aantal opmerkingen van Caroline Vrijens, onder andere over het drempelverhogende of vertragende effect van het ouderschapsplan? Ziet zij dat ouderschap wel zitten? Liggen beide visies sterk uit elkaar? Wat denkt Stephanie Audoore van instrumenten om de regeling af te dwingen? Dat zijn per definitie dwangmaatregelen. Ziet ze betere alternatieven?

Freya Van den Bossche sluit af met de vraag hoe volgens Caroline Vrijens de handhaving van de verblijfsregeling bij een scheidingsadviesteam concreet zou kunnen verlopen. Wat zou het voor het kind betekenen wanneer een dergelijk adviesteam aan zet komt?

6.3. Vragen van Elke Sleurs

Elke Sleurs vraagt of de sprekers hun inzichten over de multidisciplinaire opvang kunnen delen. Ze hoorde een pleidooi voor een apart centrum. Moet het een apart

centrum zijn of kan dat worden ingebed? Sommige situaties zijn complex. Daarom zou het interessant kunnen zijn om expertise te bundelen.

Wat betreft de meerzijdige partijdigheid, vraagt Elke Sleurs naar de rol van de advocaten. De advocaat stelt zich op als beschermer van een ouder. Worden advocaten begeleid en wordt hun meegegeven dat rekening moet worden gehouden met de meerzijdige partijdigheid vanuit het kind en niet alleen met de bescherming van de eigen cliënt? Hoe gaat dat in zijn werk in de realiteit?

Elke Sleurs vraagt hoe de grootouders worden ingeschakeld in conflictueuze situaties. Of worden ze niet ingeschakeld omdat het de situatie nog kan bemoeilijken?

Is de leeftijdsgrens voor het horen van een kind bepaald op wetenschappelijke basis of gegroeid in de loop der jaren? Zijn er praktische bezwaren om een jong kind niet te horen? Elke Sleurs meent immers dat het belang van het kind centraal moet staan.

Elke Sleurs vraagt wat men doet met opgelegde ouderschapsplannen wanneer er geen conflict is. Of zijn er altijd conflicten? Wat met scheidingen voor de notaris? Als de overheid bij elke scheiding allerlei plannen verplicht oplegt, wat dan met de niet-conflictueuze situaties waarbij een scheiding vlot verloopt? Hoe gaat men dan om met de kinderen? Zal men dan toch dat plan opleggen?

6.4. Vragen van Katrien Schryvers

Katrien Schryvers hoorde dat men de thematiek beter bespreekbaar moet maken. Wanneer men daarmee bezig is, krijgt men vaak de reactie dat men het voor iedereen aan het problematiseren is. Maar dat is niet wat men wil doen. Er zijn ouders die op een goede manier de zaken kunnen regelen en daarbij het kind vooropstellen. Uiteraard zijn er situaties waarin kinderen zwaar lijden. Het is een en-enverhaal. Wat is er nodig in de maatschappij om deze thematiek beter bespreekbaar te maken?

Stephanie Audoore sprak over de nood aan het kunnen opleggen van hulp door de familierechter. In de conceptnota is er de mogelijke doorverwijzing naar de jeugdrechter voor bepaalde verontrustende situaties. Welk spanningsveld kan er ontstaan tussen de rol van de familierechter en de rol van de jeugdrechter? Hoe kunnen die rollen gescheiden worden gehouden? Dat is belangrijk wanneer men daar verder aan zou werken. De machteloosheid van de rechter in een situatie waarin het belang van de kinderen onder druk staat, toont aan dat hieraan gewerkt moet worden.

Er was een oproep voor de oprichting van een multidisciplinair centrum voor hoog-conflictueuze scheidingen. Het lid vraagt wie daar deel van zou moeten uitmaken. Waar ziet men dat gesitueerd? Welke hulp kan worden geboden? Denkt men hierbij ook aan het verplicht opleggen van begeleiding door het multidisciplinair centrum?

Welke omkadering, infrastructuur en informatie hebben rechtbanken nodig om het horen van kinderen op een kindvriendelijkere manier te laten verlopen? Veel hiervan is federaal bepaald, onder andere de leeftijd bij het hoorrecht van het kind. Wat is de ervaring met vragen van kinderen die jonger zijn dan 12 jaar om te worden gehoord?

De rechtbank krijgt geen informatie doorgespeeld. Als een dossier wordt doorverwezen naar een neutrale bezoeker, wordt er dan wel informatie meegegeven vanuit de rechtbank naar het CAW? Over de rapportage aan de rechtbank bij begeleiding heeft het lid jaren geleden al vragen gesteld. Het blijft haar bezighouden hoe men dat kan oplossen. Het is logisch dat wie een oordeel moet vellen en een verwijzing doet naar een neutrale bezoeker, daar feedback over krijgt. De

sprekers hebben gezegd dat men de aanpak aan het herschrijven is over weigering, opschorting of stopzetting. Dat zijn al extreme situaties, terwijl het ook in veel andere situaties van groot belang kan zijn dat een rechtbank wordt ingelicht. Is men van mening dat dat voldoende is? Wat is de drempel in het decretale kader? Wat is het standpunt van de sprekers daarover?

De sprekers hadden het over het psycho-educatief aanbod voor volwassenen. Katrien Schryvers vraagt of dat bij de juiste doelgroep terechtkomt. Sommige mensen staan daar meer voor open dan anderen, maar het zijn vaak degenen die er niet voor openstaan die men zou moeten bereiken. Op welke manier wordt dat aanklappend gedaan?

Katrien Schryvers vraagt meer toelichting over wat de multidisciplinaire commissie precies inhoudt en hoe die georganiseerd is. Momenteel is dat gebaseerd op vrijwilligheid. Ze verwijst naar het voorbeeld van Stephanie Audoore over een tienjarig meisje. Als men dat niet kan opleggen, gaat het dan in casu over een project dat de ouders vrijwillig lopen? Kan ze daar meer toelichting over geven?

Wat is de stand van zaken van de wachttijden bij de neutrale bezoekenruimten? Hoe kan hieraan verholpen worden? Is er een onderscheid tussen de begeleidingen vanuit de gerechtelijke context, namelijk de doorverwijzing, en de buitengerechtelijke? Of worden die op dezelfde manier behandeld? Welke verschillen zijn er eventueel tussen de verschillende neutrale bezoekenruimten in wachttijden?

Vanwaar de keuze om iemand pas van de leeftijd van 18 jaar buddy te laten zijn, terwijl de bobby's er al vanaf 10 jaar zijn? Het leeftijdsverschil is groot tussen iemand van 10 jaar die een vraag voor een buddy heeft en iemand die al 18 of 20 jaar is.

tZitemzo heeft het belang onderstreept om kinderen beter te informeren en een overzicht te maken van wat er bestaat voor kinderen. Katrien Schryvers vraagt waar zich dat het beste situeert. Wie zou de verantwoordelijkheid moeten dragen dat de informatie up-to-date is en dat kinderen hun weg daarnaartoe vinden?

De kinderrechtcommissaris heeft het gehad over een verplicht traject voor ouders. Hoe kan dat worden opgelegd? Er was een pleidooi voor een sterker mandaat voor de justitieassistent. Hoe ziet men dat juist? In welke fase van een procedure zou een justitieassistent meer kunnen worden betrokken?

7. Antwoorden van Stephanie Audoore

Stephanie Audoore beantwoordt de vraag over het feit dat de justitieassistenten geen inzage krijgen in de verslagen van de jeugdconsulenten. De jeugdconsulenten zijn de consulenten van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank. Op dat ogenblik is er al een jeugdrechter gevat. Er is geen informatie-uitwisseling. Hetzelfde geldt voor de consulenten van het OCJ en het VK. Als zij tussenkomen, is er nog geen jeugdrechter betrokken. De justitieassistenten bellen, vragen vriendelijk of ze iets kunnen delen maar het hangt af van de persoon die men aan de lijn heeft. Dat is een groot probleem. Wat dat betreft zijn er grote lokale verschillen.

Wie 2000 euro per maand verdient, kan met moeite een advocaat betalen, laat staan een bemiddelaar of een therapeut, zeker als voor bijvoorbeeld drie kinderen hulpverlening nodig is. Daar is een gigantisch financieringsprobleem. Die mensen vallen uit de boot. Men kan voor hen niets doen. Het zijn vaak mensen die net te veel verdienen om recht te hebben op pro-Deoadvocaten of rechtsbijstand. Veel mensen verdedigen zich in persoon op de familierechtbank.

Aan de balie van Brussel is er een goede samenwerking met de advocaten. In Brussel weten de advocaten dat ze niet moeten afkomen met grote verwijten en

oude koeien uit de sloot moeten halen. Zij weten dat van hen wordt verwacht dat het belang van het kind op de eerste plaats staat bij de rechtbank en dat men niet duldt dat zittingen een strijd worden. De meeste advocaten kennen hun stiel en zetten het belang van het kind op de eerste plaats.

Wat betreft het spreekrecht van minderjarigen en de leeftijdsgrens, hoort Stephanie Audoore kinderen sowieso vanaf 10 jaar. Dat is de kantelleefijd. Ze heeft een paar keer geprobeerd kinderen jonger dan 10 jaar te horen maar doet dat niet meer want die kinderen zijn te jong. Bij kinderen onder de 10 jaar vraagt ze liever een maatschappelijk onderzoek aan de justitieassistenten om de kinderen een stem te geven. Die komen bij de kinderen thuis, zowel bij moeder als bij vader, en hebben er een gesprek mee op hun slaapkamer. Dat is een totaal andere setting dan een bureau van een rechter. Niet alle kinderen van 10 jaar zijn even matuur. Soms breekt ze ook een gesprek af wanneer een kind er niet klaar voor is.

Om de terugkoppeling naar de kinderen te verbeteren, zou men meer familierechters moeten inschakelen. Een brief sturen naar die kinderen vraagt veel werk. In veel zaken kunnen ouders dat zelf duiden. Alleen bij de hoogconflictueuze scheidingen is dat moeilijk uit te besteden aan ouders. Het is wel iets waar men over kan nadenken.

Volgens de wet hebben kinderen geen recht op een vertrouwenspersoon. Er is een mogelijkheid om hen te laten bijstaan maar dat is nog niet wettelijk verankerd. Stephanie Audoore is geen vragende partij. In haar carrière heeft twee keer een kind een vertrouwenspersoon meegebracht. De ene keer was dat een contextbegeleider van een kind dat in een zwakke positie opgroeide en de andere keer ging het over een meisje dat met haar beide ouders in conflict lag, bij haar oma woonde en zelf al een jeugdadvoocaat had ingeschakeld. Dat kind wilde graag dat de advocaat erbij was. Als dat wordt gevraagd, is het geen probleem om het toe te laten, tenzij het gaat om volwassenen die daar niet in een professionele context zijn. In beide gevallen was er een band met de volwassene.

De rechter kan het VK en het OCJ zelf niet vatten, dat is de taak van het parket of bijvoorbeeld het CLB, zoals wettelijk bepaald. Stephanie Audoore moet soms smeken bij het parket om een zaak aan te melden omdat er hulpverlening nodig is. Soms laat ze dat al weten na de inleidingszitting. Dan duurt het vaak nog een half jaar tot een jaar vooraleer er een aanmelding komt. Dan moet men nog beginnen met het onderzoek naar de maatschappelijke noodzaak. Dat gaat te traag. De mensen van het parket ploeteren elke dag. Het is een algeheel probleem en geen kritiek op wie dan ook. Men zit helemaal vast wat betreft de jeugdhulp. De toegangspoorten bestaan al sinds 2014 maar dat werkt onvoldoende door een gebrek aan middelen.

In verband met de verslaggeving over de bezoekenruimten krijgt Stephanie Audoore van CAW's telkens het antwoord dat ze zich moeten houden aan de richtlijnen en geen informatie mogen geven. Niet alle CAW's interpreteren dat even strikt en soms is de verslaggeving iets uitgebreider.

Er is een gat dat niet wordt opgevuld met de bezoekenruimtes. Bij verschillende ouders kan niet evolutief gewerkt worden, bijvoorbeeld wegens ernstige psychiatrische problemen. Er zijn bijvoorbeeld moeders die al meerdere suïcidepogingen hebben ondernomen en met wie niet evolutief gewerkt kan worden. Stephanie Audoore is er voorstander van dat deze moeders hun kinderen kunnen blijven zien maar in een veilige professionele context. Op dit ogenblik is daar geen mogelijkheid voor. Er zijn vaders die ernstige zedenfeiten hebben begaan, niet op hun eigen kinderen, maar die zij niet alleen laat bij de eigen kinderen. In zo'n zaak kan er ook niet evolutief worden gewerkt. Tot nu toe kon Het Huis in Leuven worden aangesteld om deze mensen te begeleiden. Ze krijgt bovendien een verslag over wat er gezegd is zodat ze kan controleren hoe het bezoek verlopen is en of het goed gaat met het

kind. Van het CAW hoort ze dat niet. Het Huis in Leuven is ondertussen gestopt en alle zaken komen opnieuw bij haar met de blijvende saisines. Zij weet niet waar die mensen hun kinderen kunnen zien. Dat is een probleem.

Stephanie Audoore begrijpt de vraag waarom er pas na verplichte hulpverlening wordt doorverwezen naar de jeugdrechter. De jeugdrechter legt hulpverlening op. Men wil dat de jeugdrechter pas na een hulpverleningstraject wordt gevat omdat op dat ogenblik enkel de zware maatregelen nog mogelijk zijn, zoals een plaatsing, een verplicht internaat, een observatie of een OOC. Dat kan een familierechter niet opleggen. Het verschil tussen familierechterbank en jeugdrechterbank is juridisch. De familierechter is een burgerlijke rechter en gebonden aan vorderingen van partijen. Als een familierechter vindt dat in een bepaalde zaak een internaat nodig is om de kinderen tenminste tijdens de schoolweek uit het conflict te halen, maar als geen van de partijen dat vordert, kan die rechter dat niet opleggen. De familierechter kan niet meer toestaan dan men vraagt. Wanneer een jeugdrechter wordt gevat, kan hij alles doen wat hij wil: een kind weghalen, een internaat opleggen, een kind naar een andere school sturen enzovoort. De ouders verliezen dan voor een deel hun ouderlijk gezag. Volgens Stephanie Audoore is het aangewezen dat eerst de hulpverleningsmogelijkheden worden uitgeput op het niveau van de familierechterbank om daarna pas de jeugdrechter te vatten wanneer men in een situatie zit waar het niet meer anders kan dan dat er maatregelen worden genomen zonder vorderingen van de ouders. Er is een groot juridisch verschil. Er zijn zaken waar zowel de jeugdrechter als de familierechter gevat zijn. De jeugdrechter gaat bijvoorbeeld contextbegeleiding of een bepaalde verblijfsregeling bepalen, en de familierechter oordeelt over financiële maatregelen en het ouderlijk gezag. In de rechtbank van Brussel is er een taakverdeling wanneer een gezin zowel bij de familie- als bij de jeugdrechterbank zit.

Het op te richten centrum hoeft geen apart centrum te zijn. Er is wel een specifieke expertise nodig voor hoogconflictueuze scheidingen. Het kan bij het VK, het OCJ, het CAW of het justitiehuis. Stephanie Audoore wil een gezin kunnen doorverwijzen zodra ze ziet dat het de verkeerde kant opgaat zodat men direct voor de nodige hulpverlening kan zorgen. Hoe dat precies moet worden uitgewerkt, is een politieke zaak.

Het ouderschapsplan werkt niet vertragend. Bij een huwelijk is er toch ofwel een EOT ofwel een EOO op de rechtbank. Het hoeft niet altijd even uitgebreid te zijn. Sommige ouders staan ervoor open en anderen niet. Een argument pro ouderschapsplan is volgens Stephanie Audoore dat zij al ongelukken heeft gezien met feitelijke samenwoners die uit elkaar gaan, niet geïnformeerd zijn en regelingen overeenkomen die niet goed zijn.

Stephanie Audoore komt bij de alternatieven voor dwangmaatregelen. Ze heeft nog nooit een deurwaarder gestuurd naar een huis om daar een kind op te halen en heeft nog nooit gehoord dat collega's dat gedaan hebben. In de praktijk is die bepaling dode letter. Een dwangsom opleggen gebeurt wel maar dan zit men in een fase dat een procedure al heel lang aanhangig is, er al een maatschappelijk onderzoek en een deskundigenonderzoek gebeurd zijn, er al gekeken is naar welke hulpverlening er moet zijn en een ouder permanent weigert om ook maar iets te veranderen. Ze brengen permanente schade aan bij de kinderen. Haar ervaring is dat een dwangsom werkt. Men doet dat niet zomaar. Door mensen in hun portefeuille te raken heeft men al schrijnende situaties kunnen doorbreken. Het gaat om bedragen van 250 of 500 euro per dag dat een kind niet wordt afgegeven. Op dat moment is er ook al een vonnis dat niet wordt nageleefd. Men zit in een fase dat men niet anders kan dan een dwangsom opleggen. Alternatieven zijn verplichte hulpverlening maar die is er niet.

Er zijn grootouders die een onwaarschijnlijk positieve rol kunnen spelen in een scheiding, die een toevluchtsoord van rust zijn voor kinderen en kunnen zorgen

voor een soort van bezoekeruimte. Als de andere ouder vertrouwen heeft in de ex-schoonouders, doet men vaak een beroep op de grootouders om bezoeken te laten doorgaan. Er zijn ook grootouders die het voor hun eigen zoon of dochter om zeep helpen. Men doet pas een beroep op grootouders om contacten te faciliteren zodra er vertrouwen is van beide partijen.

Er zijn ook scheidingen zonder conflict, en dat is altijd positief. De ouders hebben zelf een akkoord gemaakt, al dan niet met een bemiddelaar en komen bij de familierechter om dat in een vonnis te laten gieten. De rechter stelt vragen over bijvoorbeeld een specifieke verblijfsregeling. Het is al gebeurd dat Stephanie Audoore akkoorden niet heeft gehomologeerd omdat ze niet in het belang van een kind waren, bijvoorbeeld bij een ouder met een drankprobleem. In de ervaring van Stephanie Audoore zijn de akkoorden die men van de CAW's krijgt, kwalitatief goed en deftig uitgewerkt.

Een multidisciplinair centrum moet bemand worden door psychologen, erkende therapeuten en erkende bemiddelaars. Op dit ogenblik zijn er allerlei mensen en ervaringsdeskundigen actief die coachen. Dat is een probleem. Die hulpverlening moet gecentraliseerd worden en er moet een kwaliteitsgarantie voor komen. Stephanie Audoore is bezorgd over de kwaliteit van sommige mensen. De minder goede kwaliteit wordt veroorzaakt door de wachtlijsten.

Wat betreft het hoorrecht, antwoordt Stephanie Audoore dat ze die filmpjes een goed idee vindt maar de rechtbank van Brussel is niet in de mogelijkheid om dergelijke filmpjes te maken.

Het CAW krijgt van de familierechtbank het vonnis waarin een feitenrelaas staat. Zij kopieert alle relevante onderdelen van de onderzoeken zodat die informatie goed terecht komt. Het voorbeeld van het tienjarige meisje was in het kader van een deskundigenonderzoek. Op de inleidingszitting had Stephanie Audoore gezien dat het probleem niet bij het kind lag. Ze heeft de betrokkenen kunnen overtuigen om zich te engageren voor een deskundigenonderzoek. De partijen zijn verplicht om mee te werken aan een gerechtelijk deskundigenonderzoek. Vrijblijvend is het niet.

8. Antwoorden van Inez Cremers en Marijke De Bruyn

Inez Cremers bevestigt dat men bij een aanmelding met een niet-evolutief karakter geen hulpverlening kan opstarten. Ze maakt de brug met de vraag over de wachtlijst. Wanneer men voor een gezin een traject in een bezoekeruimte zou opstarten, terwijl men weet dat een van de ouders niet tot een zelfstandige regeling kan komen, slibt het aanbod dicht. Er zouden zo kinderen zijn die tot 18 jaar systematisch in een veilige ruimte moeten worden ontvangen om hun ouder te ontmoeten. Daar is de capaciteit te beperkt voor. In Limburg is de wachttijd op dit ogenblik vier maanden. Op een jaar moet men ongeveer 200 dossiers verwerken en beschikt men over 3,75 vte. Vaak moet men intensieve begeleidingen doen, met een wachtlijst tot gevolg. Wanneer men de kwaliteit wil blijven bieden die een gezin in een traject nodig heeft, is dat een spijtige realiteit.

Inez Cremers merkt op dat het CAW niet niets rapporteert. Er zijn een aantal criteria vastgelegd om feitelijke maar geen specifieke inhoudelijke informatie te verschaffen. Dat komt omdat het CAW valt onder het decreet van 8 mei 2009 betreffende het algemeen welzijnswerk. Dat betekent dat de inhoud van een begeleiding onder het beroepsgeheim valt. Als het over de visie op de beleving van kinderen gaat, zijn er regelmatig kinderen die uit eerdere ervaringen zeggen dat ze zaken niet vertellen omdat die in een verslag en bij anderen terecht komen. Dat kan dan de strijd tussen hun ouders vergroten en een loyaliteitsconflict opwekken. Het is niet eenvoudig om totale inzage te geven in wat er in een traject gebeurt. Ze begrijpt dat een familierechter of een jeugdrechter materiaal moet hebben. Dat is de reden waarom

het CAW herschrijft en rekening houdend met het decreet en de reglementen bekijken hoe toch informatie kan worden meegegeven.

Inez Cremers benadrukt dat er bij verontrusting over schade aan de integriteit beperkt wordt gerapporteerd. Men vindt het belangrijk dat men kritisch is bij wat men (niet) meegeeft. Ouders weten wat men rapporteert en hebben de kans om daarop te reageren. Ze concludeert dat er beperkingen zijn in het rapporteren maar het is genuanceerder.

Marijke De Bruyn voegt toe dat men de WOS-criteria aan het herschrijven is in functie van een grotere leesbaarheid. De feitelijke rapportage is opgedeeld in een aantal thema's: kinderen, communicatie en ouders. Pas op het einde beslist men of men weigert, opschort of stopt. Het is een compleet andere structuur maar men gaat er wel vanuit dat rechters zo meer informatie hebben om hun beslissing op te baseren.

Marijke De Bruyn zegt dat psycho-educatie ruim wordt bekendgemaakt. Ook familierechtbanken worden verwittigd. Men heeft de indruk de groep te bereiken die er nood aan heeft. Alle sectoren die te maken hebben met ouders, kinderen, jeugdorganisaties, jeugdvoorzieningen enzovoort krijgen informatie. Men merkt dat de instap bij het vormingsaanbod laagdrempelig is, waardoor men hoort dat mensen daarna in individuele hulpverlening stappen.

95 procent van de aanmeldingen in een bezoekerimte gebeurt na doorverwijzing vanuit Justitie en 5 procent op vrijwillige basis. Men maakt geen onderscheid in dossiers.

De wachtlijsten in de bezoekerimte zijn ingekort door het draaiboek dat werd uitgeschreven en door zich te houden aan de verschillende fases. Het is vaak moeilijk. Op een bepaald moment beslist de familierechter om mensen door te verwijzen naar een bezoekerimte. Vroeger verloor men tijd omdat een ouder zich aanmeldt terwijl men de andere ouder niet kan bereiken. Daar speelt men nu veel korter op de bal waardoor de in- en uitstroom beter kunnen worden gehandhaafd.

Wat betreft de grootouders, zowel in het traject van de bezoekerimte als in de werking van ouderschap en complexe scheiding, vindt *Inez Cremers* het belangrijk om het netwerk te betrekken. De visie van het CAW is dat zelfs als het netwerk op een bepaald moment niet zo ondersteunend zou zijn, dat ook een realiteit is. Men vindt het belangrijk om die realiteit mee rond de tafel te krijgen, hoe lastig dat soms ook kan zijn. Men is ervan overtuigd dat wanneer men hen betreft, men inzichtelijk kan proberen om zaken in beweging te krijgen. Als grootouders een contactbreuk hebben met hun kleinkinderen, kan het zijn dat ook zij een traject in de bezoekerimte kunnen aanvragen.

Marijke De Bruyn vult aan dat men gezinsbegeleidingen heeft. Wanneer er een conflict is tussen een grootouder en een kind, neemt men hen vaak ook in begeleiding. Ook hier is de bezoekerimte de meest ingrijpende maatregel. Als het mogelijk is, zet men ook een lichter hulpaanbod in.

De CAW's maken een webinar over bemiddeling die men kan doorgeven aan alle eerstelijnszones, zorgraden, gezondheidswerkers enzovoort om de bemiddeling beter bekend te maken bij de brede bevolking.

In verband met het bemiddelingsaanbod voegt *Inez Cremers* toe dat het CAW zich richt tot de meest kwetsbare personen. Wel komt er een gerechtelijke aanstelling vanuit de rechtbank van een erkend familiaal bemiddelaar in de bezoekerimte. Men krijgt vaak verwijzingen van mensen met beperkte financiële mogelijkheden of andere kwetsbaarheidscriteria die de toegang tot de dienst bemiddeling van het CAW kunnen vinden. Ten behoeve van psycho-educatie is er over de werking van de bezoekerimte en een aantal begrippen een webinar gemaakt voor ouders,

grootouders en mensen die betrokken zijn bij het kind en de ouder in een bezoeksruimte. De webinar kan worden bekeken en gedeeld, in de hoop dat men zoveel mogelijk inzichtelijk kan werken.

9. Antwoorden van Louise De Vos en Nathalie Vanhoof

Uit ervaring als jongere en vanuit haar omgeving weet *Louise De Vos* dat een psycholoog nooit laagdrempelig is. Al is het gratis, het blijft een gigantische drempel. Dat geldt ook voor het JAC. KANS! wil met de buddywerking inzetten op vier belangrijke zaken: herkenning, erkenning, perspectief en hoop. Herkenning kan niet geboden worden door een psycholoog als die zelf geen kind van gescheiden ouders is. Bij de eerste pijler zit men dan al onmiddellijk verkeerd. Een psycholoog kan altijd aanvullend een belangrijke rol spelen, maar dat is afhankelijk van kind tot kind.

Louise De Vos hoorde al vaak dat de grootouders een belangrijke rol kunnen spelen maar het is belangrijk dat zij daarbij de rol opnemen van de grootouder van het kind en niet van de ouder van de ouder van het kind. Dat is een groot verschil. Ze meent verder dat het een illusie is om te denken dat scheidingen zonder conflict geen gevolgen hebben voor een kind. Ook al doen ouders nog zo hard hun best, wordt er geen ruzie gemaakt en verloopt alles vrij vlot, toch heeft een scheiding altijd grote impact op het kind. Toen zij zelf startte met haar stage bij KANS! dacht ze dat ze niet veel kon vertellen omdat ze niet veel had meegemaakt maar nu vult ze workshops van twee uur vanuit haar eigen ervaring.

Over het gesprek van de familierechter met de ouders, zegt Louise De Vos dat de ouders een rechter kunnen wijsmaken wat ze willen en zeggen dat alles werd besproken met het kind, terwijl dat misschien niet zo is. Ze begrijpt dat het moeilijk is om elk kind te horen maar volgens haar zou dat een topprioriteit moeten zijn.

Hoe kan het thema scheiding meer bespreekbaar worden gemaakt? Louise De Vos verwijst naar de Dag van de Scheiding in Nederland. Dan wordt daar op televisie en sociale media op ingezet. Dat zou parallel kunnen lopen met alles wat te maken heeft met mentale gezondheid, wat steeds meer in de aandacht komt. Dat staat daarnaast en hoeft geen apart onderdeel te zijn.

Wat is er nodig om het hoorrecht beter te laten verlopen? Louise De Vos meent dat men aan de kinderen moet vragen wat zij nodig hebben. Dat geldt ook voor de vertrouwenspersoon. In de gesprekken die ze gevoerd heeft met jongeren, hoorde ze dat het in de meeste gevallen geen positieve ervaring was en dat de kinderen het gevoel hebben dat er niet wordt geluisterd of dat er geen gevolg wordt gegeven aan wat ze hebben gezegd. Ze begrijpt dat het niet evident is om aan iedereen een brief te sturen, maar een kort telefoontje kan mentale rust bieden aan een kind.

Wat betreft de leeftijd voor bobby's en buddy's, antwoordt Louise De Vos dat men in Nederland in een beperkt aantal gevallen ook kinderen onder de 10 jaar toelaat als zij dat echt vragen. Het is geen strakke grens maar men bekijkt het meer vanuit de idee dat vanaf 10 jaar een kind de mogelijkheid heeft om online zaken te schrijven. De leeftijdsgrens van 18 jaar voor buddy's is er gekomen vanuit de redenering dat men niemand kan helpen als men zijn eigen ervaring nog niet verwerkt heeft. Daarenboven moet een buddy ook een tweedaagse opleiding volgen, zodat kan worden nagegaan of een kandidaat zijn eigen verhaal al heeft verwerkt. Op 18 jaar heeft men meer bewegingsvrijheid.

Nathalie Vanhoof heeft het over de verslaggeving van de bezoeksruimte. Het herschrijven kan misschien gebeuren vanuit de kindreflex. Laat het kind het verslag schrijven en vertellen hoe het is. Dat is een ander perspectief dan dat van een hulpverlener die opnieuw zegt hoe het is.

10. Antwoorden van Nele Desmet

Nele Desmet meent dat het jammer zou zijn om een nieuwe databank te moeten aanleggen met het overzicht van alle mogelijke informatie voor minderjarigen, zeker nu WAT WAT een gekend platform is waar kinderen en jongeren de weg naar vinden en waar meer dan tachtig organisaties aan bijdragen en doorverwijzingen mogelijk maken. Het zou goed zijn om een totaaloverzicht van het beschikbare materiaal te krijgen.

Nele Desmet betreurt dat er momenteel nog weinig aandacht is voor de stem van het kind als ouders overeenkomen na bemiddeling bij de notaris. Er is ook niets over opgenomen in de regelgeving. Daarom is zij benieuwd naar het onderzoek dat zal worden gevoerd vanaf september 2023 naar de mogelijkheden om die stem voor kinderen bij bemiddeling in te voeren.

Nele Desmet wijst erop dat in de regelgeving staat dat kinderen vanaf 12 jaar automatisch moeten worden opgeroepen. Kinderen jonger dan 12 jaar krijgen de mogelijkheid om dat te vragen. Het zou niet mogen worden geweigerd. Toen de wetgeving er kwam, heeft tZitemzo publicaties gemaakt om kinderen daarvan op de hoogte te brengen. Er kwamen ook kinderen van 9 of 10 jaar tot bij hen om samen een brief te schrijven aan de familierechtbank met de vraag om gehoord te worden. Als men hoort dat de kinderen daarna niet worden uitgenodigd, terwijl het wettelijk kan, is dat moeilijk. Volgens de spreker zou er meer duidelijkheid moeten komen over de reden van de weigering. Men baseert zich op het feit dat er onvoldoende maturiteit is, maar kinderen vinden het soms lastig dat de rechter daarover oordeelt zonder dat hij met hen contact heeft gehad. Dat kan misschien nog verder worden bekeken.

Katrien Schryvers merkt op dat dit federale materie is.

11. Antwoorden van het Kinderrechtencommissariaat

Caroline Vrijens vindt de inbreng van Louise De Vos belangrijk. Op de vraag bij wie het toezicht op de niet-erkende contactplaatsen moet komen, antwoordt ze dat de eerste finaliteit van die plekken is om hulpverlenend op te treden voor de kinderen en de ouder. Het lijkt logisch daarvoor een kader uit te werken met bijhorend toezicht en dat in het agentschap Opgroeien een plek te geven. Ze vindt het moeilijk om te antwoorden of dat nog nodig is wanneer er genoeg capaciteit is in de bezoekenruimtes van de CAW's. Het is belangrijk om ze met elkaar te vergelijken. Als de bezoekenruimten van de CAW's worden uitgebreid, is men zeker van de kwaliteit, maar dat kan niet van vandaag op morgen gerealiseerd worden. De familierechter bracht in dat heel wat gezinnen in de kou komen te staan omdat Het Huis in Leuven gesloten is. Ze vindt het ontzettend jammer dat men niet op een andere manier verder is kunnen gaan met dat initiatief door ondersteuning te bieden en de deur open te houden.

Voor *Caroline Vrijens* is gratis trajectbegeleiding een methodiek die een bemiddelaar die daartoe opgeleid is altijd zelf uitvoert op een verplichte wijze. Het is ingebed zodat voor het traject bij de familierechtbank begint, de mensen kunnen aantonen dat het traject onderzocht werd, dat pistes verkend werden en dat ouders in onderling overleg beslist hebben voor welk traject ze gaan. Dat zou een grote meerwaarde kunnen zijn.

Het is nodig dat ouders in de eerste plaats praten met hun kind, dat daarrond gesensibiliseerd wordt en dat daar in de samenleving een topic van kan worden gemaakt. Leerkrachten en mensen in de vrije tijd merken op dat er vaak schroom is om daarover te praten. Men weet niet of men iets kan betekenen voor een kind

of een jongere. Mensen vragen zich af wat hun rol is. De spreker denkt dat men wat dat betreft tot een mentaliteitswijziging moet komen.

Sofie Van Rumst, beleidsadviseur van het KRC, deelt mee wie er in de werkgroep van het College van de hoven en rechtbanken zit: het KRC, de Franstalige evenknie DGDE, het kabinet van Justitie, de afdelingsvoorzitter van de familierechtbank Gent en iemand uit het Franstalige landsgedeelte.

Het KRC is van oordeel dat een justitieassistent die een mandaat krijgt en een onderzoek doet, juist geplaatst is om eventuele pistes voor hulpverlening aan te reiken. Als de familierechter daarin meegaat, zou het goed zijn dat de justitieassistent dat verder kan opvolgen en een aanvullend verslag kan maken na drie tot zes maanden zodat de mensen gemotiveerd worden en er ook iemand over de schouder meekijkt omdat op dit moment verplichte hulpverlening niet mogelijk is.

Er is specifieke hulpverlening noodzakelijk voor gezinnen in hoogconflictueuze situaties. Het scheidingsadviesteam kan daar bijvoorbeeld deel van uitmaken. Het gaat vooral over de situatie waarin mensen een vonnis hebben en de verblijfsregeling heel moeilijk verloopt. Op dit moment kiezen mensen er dan voor om opnieuw naar de rechter te gaan voor dwangmaatregelen. Men ziet dat die maatregelen niet echt aangepast zijn aan het belang van het kind. Als er een intermediair komt die de mensen kan begeleiden en via hulpverleningsweg kan ondersteunen, hoopt men dat maatregelen als dwangsommen pas in een later stadium of zelfs nooit moeten worden opgelegd.

Stefaan SINTOBIN,
voorzitter

Jeremie VANEECKHOUT
Freya VAN DEN BOSSCHE,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

CAW	centrum algemeen welzijnswerk
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
DGDE	Délégué général de la Communauté française aux droits de l'enfant
EOO	chtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting
EOT	chtscheiding door onderlinge toestemming
IROJ	Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp
JAC	jongerenaanbod van het CAW
KAJ	Kristelijke Arbeidersjongeren
KANS!	Kinderen Adviseren Na Scheiding
KIES	Kinderen In Een Scheiding
KRC	Kinderrechtencommissariaat
OCJ	ondersteuningscentrum jeugdzorg
OOOC	onthaal-, oriëntatie- en observatiecentrum
UCLL	University Colleges Leuven-Limburg
VK	vertrouwenscentrum kindermishandeling
VOS	verontrustende (opvoedings)situatie
vte	voltijdsequivalent / voltijdsequivalent
WOS	weigering, opschorting en stopzetting